

PERHETERAPEUTTINEN NÄKÖKULMA JA DIALOGISUUS SOS-LAPSIKYLÄN PERHEKUNTOUTUKSESSA

Miten ne näyttäytyvät asiakkaille ja ohjaajille?

TEKIJÄT: Heidi Smolander, SS17KM, 6.1.2020
Sari Suvenkari

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijät Heidi Smolander ja Sari Suvenkari			
Työn nimi Perheterapeuttinen näkökulma ja dialogisuus SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa. Miten ne näyttäytyvät asiakkaille ja ohjaajille?			
Päiväys	6.1.2020	Sivumäärä/Liitteet	55/3
Ohjaajat Tuija Pakarinen			
Toimeksiantaja SOS-Lapsikylä säätiö			
Tiivistelmä <p>SOS-Lapsikyläjärjestö toimii 136 maassa ympäri maailmaa ja kymmenessä Suomen kaupungissa. Se työskentelee heikoimmassa asemassa olevien lasten ja perheiden auttamiseksi. SOS-Lapsikylä tarjoaa Suomessa varhaisen tuen perhepalveluja sekä lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluja.</p> <p>Tutkimuksessa selvitettiin dialogisuutta ja perheterapeuttisuutta SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa asiakkaan ja ohjaajan näkökulmista. Tavoitteena oli selvittää, mitä on dialogisuus ja perheterapeuttisuus SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksen työskentelyssä.</p> <p>Tutkimusaineistoa kerättiin haastattelemalla asiakkaita, ja teettämällä Webropol-kysely ohjaajille vuoden 2019 loppupuolella. Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna. Haastatteluun osallistui yhteensä kuusi (6) asiakasta SOS-Lapsikylän yksiköistä. SOS-Lapsikylän ohjaajien vastauksia tuli yhteensä kymmenen (10).</p> <p>Saatujen tulosten mukaan dialogisuutta ja perheterapeuttisuutta on haasteellista erotella toisistaan. Nämä menetelmät ovat SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksen työskentelyn keskiössä. Asiakkaat näkivät perheterapeuttisuuden olevan perheterapiaa. Ohjaajat huomioivat, että perheterapeuttisuutta voi työskentelyssä toteuttaa muutkin kuin perheterapeutit. Asiakkaat kokivat, että ennakkoon määritellyt dialogisuuden osa-alueet toteutuivat työskentelyissä pääsääntöisesti hyvin. Ohjaajat kokivat dialogisen työskentelyn läpinäkyvyytenä, asiakkaan arvokkaana kohtamisena ja keskinäisenä luottamuksena. Ohjaajat korostivat kaikessa työskentelyssään suunnitelmallisuutta ja muutokseen tähtäävyyttä. Ohjaajat totesivat, että asiakkaan oma motivaatio on merkittävässä asemassa arvioitaessa onnistunutta perhekuntoutusta.</p> <p>Tutkimus antoi tietoa myös tutkimuskysymyksen ulkopuolelta. Asiakkaiden tuloksista ilmeni eri työskentelymenetelmien arvostus. Lisäksi asiakkaiden ja ohjaajien tuloksista todettiin, että perhekuntoutus saa aikaan muutoksen.</p> <p>Otanta on ollut pieni, eivätkä tulokset näin ollen ole yleistämiskelpoisia. Tuloksien perusteella voidaan päätellä, että viitekehyksenä olevat perheterapeuttisuus ja dialogisuus todentuvat käytännön asiakastyössä SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksissa.</p>			
Avainsanat SOS-Lapsikylä, perhekuntoutus, dialogisuus, perheterapeuttisuus			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Heidi Smolander and Sari Suvenkari			
Title of Thesis Family therapeutic view and dialogical approach in SOS Children's Villages family therapeutic work – how do these appear to clients and counselors?			
Date	6.1.2020	Pages/Appendices	55/3
Supervisor Tuija Pakarinen			
Client Organisation SOS Children ´s Villages foundation			
<p>Abstract</p> <p>SOS Children ´s Villages foundation produces diverse child protection and family welfare services in 136 countries (and territories) worldwide and in 10 cities in Finland. It offers family services as well as early support of child protection and foster care outpatient services of Finland.</p> <p>The thesis was assigned to describe the appearance of dialogical and family therapeutic approaches from perspective of clients and counselors in SOS Children's Villages family therapeutic working units. The aim of the thesis was also to clarify what the dialogical and family therapeutic approaches are in family therapeutic working process.</p> <p>The research material was collected by interviewing clients and through executing a semi-structured survey questionnaire for counselors on the Internet in late 2019. The interview for clients was formed of a structured interview. The interview had six client participants in SOS Children's Villages. The structured survey questionnaire for counselors had ten participants.</p> <p>The results of the study indicated that it is challenging to tell the difference between the terms of dialogical and family therapeutic approach. Both of these are essential in SOS Children's Villages family therapeutic work. The clients seemed to recognize the term "family therapeutic" as actual family therapy. The counselors observed "family therapeutic" more as an approach that also other workers than educated family therapists can implement. The clients experienced that the parts of dialogical approach defined in advance were implemented mainly well. The counselors considered dialogical approach as transparency of working, meeting the client with dignity and as a mutual trust. The counselors highlighted planning and aiming at change in all their work. They pointed out that clients' own motivation is in a significant role when evaluating a successful family rehabilitation period.</p> <p>The study provided information also outside the actual research question. The clients' answers indicated the appreciation towards the working methods of family therapeutic work. It can be noted that family rehabilitation work can make change.</p> <p>The results of the study cannot be generalized because the sampling of the study is small. On the basis of the results it can be concluded that family therapeutic and dialogical approaches as a frame of reference are implemented in practical client work in SOS Children's Villages family therapeutic working units.</p>			
Keywords SOS Children ´s Villages foundation, family counselling, dialogical approach, family therapeutic approach			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	PERHE JA VANHEMMUUS	8
2.1	Perheen määritelmä	8
2.2	Vanhemmuus on suhteen luomista lapseen	8
2.3	Vuorovaikutus perheessä	9
2.4	Haasteet perheissä	9
2.5	Systeminen perhetyö	10
3	PERHEKUNTOUTUS OSANA LASTENSUOJELUA	12
3.1	Ilmoitusvelvollisuus ja palvelutarpeenarviointi	12
3.2	Asiakkuuden alkaminen	12
3.3	Lastensuojelu turvaa lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen	13
3.4	Perhekuntoutus on tavoitteellinen prosessi	13
3.4.1	SOS Children ´s Villages International	16
3.4.2	SOS-Lapsikylän perhekuntoutus	16
4	DIALOGISUUS JA PERHETERAPEUTTISUUS SOS-LAPSIKYLÄN PERHEKUNTOUTUKSEN	19
	VIITEKEHYKSENÄ	19
4.1	Dialogisuuden juuret ovat antiikin Kreikassa	19
4.2	Dialogi herättelee eri näkökulmia	20
4.3	Dialogisuus on kohtaamista vertaisenaan	20
4.4	Perheterapeuttisuus ja perheterapian juuret	21
4.5	Mitä on perheterapia?	22
4.6	Perheterapeuttisuus SOS-Lapsikylässä	23
5	OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	24
5.1	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät	24
5.1.1	Haastattelu on kyselyä joustavampi	25
5.1.2	Kysymysten asettelu	25
5.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	27
5.3	Opinnäytetyön toteutus	27
5.4	Opinnäytetyön aineiston luokittelu, purkaminen ja analyysi	29
6	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	31
6.1	Perhekuntoutukseen tullaan erilaisin tavoittein	31

6.2	Onnistuneen perhekuntoutuksen edellytykset	32
6.3	Perhekuntoutus vaikuttaa perheen tilanteeseen: <i>"Avasi silmiä monille asioille"</i>	33
6.4	Perhekuntoutuksen dialogiset menetelmät asiakkaan ja ohjaajan kokemana	34
6.5	Perhekuntoutuksen perheterapeuttiset menetelmät asiakkaan kokemana ja ohjaajan näkökulmasta.....	37
6.6	Asiakkaiden kokemukset eri menetelmien hyödyistä	40
7	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA HYÖDYNNETTÄVYYS	43
7.1	Opinnäytetyön eettisyys	43
7.2	Opinnäytetyön luotettavuus	44
7.3	Hyödynnettävyys ja merkitys	45
8	YHTEENVETO JA POHDINTA	46
8.1	Yhteenveto opinnäytetyöstä	46
8.2	Pohdinta opinnäytetyöstä	47
9	LÄHTEET	49

1 JOHDANTO

Vuonna 2018 tehtiin yhteensä 78 875 lastensuojeluilmoitusta. Tämä oli viisi prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Avohuollon asiakkaina oli lähes 54 483 lasta, mikä oli tuhat asiakkuutta vähemmän kuin vuonna 2017. Kiireellisiä sijoituksia vuonna 2018 oli 4390, mikä on lähes seitsemän prosenttia edellistä vuotta enemmän. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli yhteensä 18 544 vuonna 2018. (Forsell, Kuoppala & Säkkinen 2019, 1.) Tilastoinnissa laitoshoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä esimerkiksi lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa. Lastensuojelulaitoksina pidetään myös näihin rinnastettavia yksiköitä, kuten perhekuntoutusyksiköitä. (Forsell ym. 2019, 22.)

Kansainvälinen SOS-Lapsikyläjärjestö toimii ympäri maailmaa auttaen heikoimmassa asemassa olevia lapsia ja nuoria. Se on lastensuojelun ja lapsiperheiden varhaisentuen asiantuntija ja palveluntuottaja. Toiminnallaan se lisää lapsiperheiden hyvinvointia. Suomessa SOS-Lapsikylä toimii säätiönä. SOS-Lapsikylän perhekuntoutus on suunniteltua perheen tukemista määrätietoisesti ja pitkäaikaisesti. Työskentely perhekuntoutuksessa on moniammatillista. Perhekuntoutus on tarkoitettu lastensuojelun asiakasperheille, joissa perheestä ja lasten hyvinvoinnista on ilmennyt vakava huoli. Perhekuntoutus tarjoaa mahdollisuuden muutokseen. Perhekuntoutusten tavoitteena on lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja perheen omien voimavarojen tukeminen ovat perhekuntoutuksen tavoitteita. (SOS-Lapsikylä c, s.a.) Aiemmin SOS-Lapsikylän perhekuntoutusta on tutkinut Kopisto (2015) opinnäytetyössään *Vanhempien kokemuksia SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksesta*.

Perhe- ja pariterapia vaikuttaa perheenjäsenten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Lähestymistavat ja työmuodot sekä työtä ohjaavat teoriat ovat moninaisia. (Vuori 2016, 294.) Viitekehystenä perheterapeuttisuus ja dialogisuus kulkevat perhekuntoutus työskentelyssä rinnakkain. Selvää rajanvetoa näiden välille on hankalaa tehdä, ne täydentävät toisiaan. Perheterapeuttinen lähestymistapa huomioi koko perheen ja työskentelyllä vaikutetaan perheen sisäisiin systeemeihin. Dialogisuus on vuorovaikutusta, jossa työntekijällä on aidosti halu olla läsnä sekä aktiivinen kuuntelija. Dialogisuus on läsnä kaikkialla SOS-Lapsikylän perhekuntoutustyöskentelyssä

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen ja tutkii SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksen viitekehysten näyttäytymistä asiakkaille ja ohjaajille. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, kuinka asiakkaat ja ohjaajat kokevat dialogisuuden ja perheterapeuttisuuden näyttäytyvän perhekuntoutuksessa. Opinnäytetyön toimeksiantaja on SOS-Lapsikylä säätiö.

Teoriaosuudessa avataan käsitteitä *perhe ja vanhemmuus*. Kerrotaan se, millaiset haasteet näyttäytyvät perheissä 2010-luvun Suomessa ja perehdytään lyhyesti systeemiseen perhetyöhön. Kappaleessa kolme esitellään lastensuojeluprosessia, sillä perhekuntoutus on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Tuodaan lyhyesti esille, mistä ja miten lastensuojeluasiakkuus alkaa ja kuvataan SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksen asiakasprosessia. Kappaleessa neljä avataan käsitteitä *dialogisuus ja*

perheterapeuttisuus. Lopussa kuvataan opinnäytetyön prosessia, tuloksia, eettisyyttä ja hyödynnettävyyttä.

Aineistoa on kerätty haastattelemalla asiakkaita ja teettämällä Webropol-kysely ohjaajille. Analysoitujen tulosten perusteella nähdään perheterapeuttisuus ja dialogisuus kaiken työskentelyn taustajajatuksena. Dialogisuus työskentelyssä asiakkaan näkökulmasta koetaan kunnioittavana kohtaamisena, kuulluksi tulemisena ja keskinäisenä luottamuksena. Ohjaajat kokevat dialogisuuden avoimuutena, vastavuoroisena keskusteluna ja kuuntelevana työskentelynä. Asiakkaat kokevat perheterapeuttisen työskentelyn perheterapeuttisuutena. Ohjaajien ja asiakkaiden vastauksista näkyy, että perheterapeuttisuus huomioi koko perheen, työskentelee suunnitelmallisesti, etenee asiakkaantahtisesti. Työskentely on lisäksi läsnäolevaa ja kuuntelevaa.

2 PERHE JA VANHEMMUUS

2.1 Perheen määritelmä

Tilastokeskus määrittää perhettä seuraavasti ”Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia”. Perheen kanssa samassa taloudessa asuvat ulkopuoliset henkilöt, eivät kuulu perheväestöön. Asuntoloissa asuvat perheet kuuluvat tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheväestöön, mutta laitoksissa kirjoilla olevat eivät. Lisäksi perheessä voi olla vain kaksi perättäistä sukupolvea, jos sukupolvia on enemmän, muodostetaan perhe nuorimmasta sukupolvesta lähtien. Jos perheessä asuu kotona vähintään yksi alle 18-vuotias, on kyseessä silloin lapsiperhe. Vaikka termille ”perhe” annetaan sekä arki- että yleiskielessä monenlaisia ominaisuuksia ja määreitä, ovat kaikki perheet yksilöllisiä ja muodostavat omanlaisensa yksityisen perhekulttuurin. (Rytkönen & Rönkkö 2010, 10; Tilastokeskus 2019.)

Jokainen meistä on osa perhettä ja sukua, vaikka asuisi yksin. Sanan *perhe* merkitys vaihtelee riippuen siitä, missä yhteydessä termiä käytetään. Kansaneläkelaitos määrittää perhe- käsitteen neljään kategoriaan: monikkoperhe, sateenkaariperhe, uusperhe ja yhden vanhemman perhe. Eri perhemuoto saattaa vaikuttaa joidenkin etuuksien myöntämisperusteisiin ja maksuaikaan. Erilaisten perhemallien avulla ihmiset jäsentävät ja rakentavat omaa kuulumistaan elämän verkostoon, perheeseen ja perhe-elämään. (Kela 2017; Rytkönen ym. 2010, 9.)

Rönkkö ja Rytkönen (2010) kirjassaan *Monisäikeinen perhetyö* kuvaavat perheen koostuvan suhteista ja siteistä. Perheet ovat ryhmiä, jotka koostuvat yleensä eri sukupuolista ja sukupolvista. Aikaa myöten perheet ketjuuntuvat sukulaisverkoiksi ja suvuiksi. On kulttuureita, joissa suvut kytkeytyvät klaaneiksi ja heimoiksi. (Rytkönen ym. 2010, 9.) Tässä työssä käsitteellä ’perhe’ tarkoitetaan niitä perheenjäseniä, jotka ovat avoimuuden tukitoimen asiakkaina SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa.

2.2 Vanhemmuus on suhteen luomista lapseen

Perheen perusyksikkönä pidetään usein parisuhdetta. Suhteeseen syntyvä lapsi saa aikaan perheen ja vanhemmuuden. Yksilöt kasvavat perheen ja suvun luomassa ympäristöissä, joista sisäistetään perhemalli osaksi omaa persoonallisuutta ja vuorovaikutustapoja. Parisuhteessa molempien lähtöperheen tyypilliset vuorovaikutustavat siirtyvät näkyväksi uuteen perheeseen. Näitä vuorovaikutustapoja on muun muassa miten suhtaudutaan toisiin ihmisiin, asioihin ja tapahtumiin tai miten tarpeita ja tunteita ilmaistaan. (Rytkönen ym. 2010, 10–11.)

Vanhemmuudessa on tärkeää suhteen luominen lapseen, lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen ja lapsen kehityksen tukeminen myönteiseen suuntaan. Tehtävän tärkeys ja merkitys painottuvat eritaivoin huomioiden lapsen ikävaiheen ja yksilölliset kehityshaasteet. Siihen, miten vanhemmuus koetaan, vaikuttavat lapsen yksilölliset ominaisuudet ja tarpeet, vanhemman oma hyvinvointi ja elämän

historia, sosiaaliset suhteet, taloudellinen tilanne, perherakenne sekä vanhemmuuteen saatu tuki ja lähiverkosto. Vanhemman ja lapsen välisen suhteen laadulla on merkitystä. Suhde vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka lapsi oppii säätelemään tunneilmaisuaan ja käyttäytymistään, miten lapsi sopeutuu muiden seuraan ja selviytyy stressitilanteista sekä siihen, miten lapsi näkee itsensä, kykynsä ja ympäröivän maailman. Vanhemmuuden tehtäviä ovat perustarpeista huolehtiminen, lapsen käyttäytymisen ohjaaminen, lapsen oppimisen ja sosiaalisissa taidoissa tukeminen. (Marttunen 2005.)

Jokaisella vanhemmalla on joskus tilanteita, jolloin tarvitsee neuvoja ja apuja vanhemmaksi kasvamiseen. Toisinaan vastaukset löytyvät lähiverkostosta toisinaan apuja tarvitaan ammattilaisilta. Tavonomaista vahvempaa tukea vanhemmuuteen voidaan tarvita tilanteissa, joissa arkea kuormittaa esimerkiksi taloudellinen tilanne, päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat tai väkivalta. (Ensi- ja turvakotienliitto s.a: Mäkelä 2019, 15–17.) Tässä opinnäytetyössä käsitteellä 'vanhemmat' tarkoitetaan asiakkaan eli lapsen biologisia äitejä ja isejä. Opinnäytetyössä tarkastellaan biologisten vanhempien suhdetta omiin lapsiin.

2.3 Vuorovaikutus perheessä

Vuorovaikutus määritellään kahden tai useamman henkilön väliseksi kommunikaatioksi. Se yllä pitää selviytymistä ja yleistä hyvinvointia. Se sisältää kaiken sen, millä tavoin ollaan toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutusta on sanat, eleet, ilmeet, ääntelyt tai katseet. (Mikkonen & Saarinen 2018, 84–85.)

Myönteisen vuorovaikutuksen opettelussa on tärkeää aikuisen läsnäolo, välittäminen ja tuki. Miten lapsi tai nuori oppii kohtaamaan, haastavat vuorovaikutustilanteet kertovat siitä, millaiset voimavarat hänellä on selvitä kohdatessaan vaikeuksia. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus toimii, kun vanhempi kykenee vastavuoroisuuteen ja ennustettavuuteen. Tällöin lapsi kokee, että vanhempi ymmärtää ja hyväksyy hänen tarpeensa ja tunteensa. Toisaalta lapsi oppii, että hän saa viestittää tunteistaan ja kokemuksistaan muille ihmiselle. Samalla hän oppii tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. (Hermanson 2019; Suomen mielenterveysseura s.a.)

Vuorovaikutuksessa tarvitaan ja opitaan tunnetaitoja. Ne antavat mahdollisuuden kohdata muita, ymmärtäen samalla omia sekä muiden reaktioita tilanteissa. Erilaisten tunteiden kohtaaminen, kanssa oleminen, hyväksyminen ja nimeäminen ovat yksilön hyvinvointia tukevia perustaitoja. (Mikkonen ym. 2018, 82–83.)

2.4 Haasteet perheissä

Perheen voimavarat rakentuvat jäsenten henkilökohtaisista, perheen sisäisistä ja ulkoisista voimavaroista. Perheen ulkoisiin voimavaroihin vaikuttaa keskeisesti yhteiskunnassa tehtävät ratkaisut, esimerkiksi lapsilisä ja perheille suunnatut palvelut. Minkään perhemuodon ei voida katsoa olevan uhka jäsentensä hyvinvoinnille. Perheen toimivuudessa on kyse ennen kaikkea aikuisten hyvinvoinnista ja kyvykkyydestä. Myös perheen tunneilmapiiiri vaikuttaa jäsentensä hyvinvointiin. Se, että aikuinen

tunnistaa omat voimavaransa, lisää perheen voimavaroja. Perhe voi omatoimisesti vahvistaa itseään tietoa hakien, avoimesti keskustellen ja huumoria käyttäen. Hyvinvointia lisää myös sosiaalisen tuen hankkiminen, parisuhteen hoitaminen ja kotitöiden tasapuolinen jakaminen. Tärkeää on perheenjäsenten sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ja toisiinsa. (Bardy 2009, 229–231; Lammi-Taskula & Salmi 2009, 50–53; Suomen mielenterveysseura 2019.)

Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) on tehnyt tutkimuksen vuonna 2018, jonka mukaan nelivuotiaiden lasten vanhemmista suurin osa voi hyvin. He ovat tyytyväisiä perheen arjen toimivuuteen ja omaan vanhemmuuteen. Työn vuoksi joka kolmas vanhemmista koki laiminlyöneensä kotiasioita. Joka viidennellä tutkimukseen osallistuneella oli ollut masennusoireita. Joka seitsemäs koki taloudellista niukkuutta. Vanhemmat, jotka elivät ainoa vanhempana lapsen kanssa, ilmeni useammin haasteita jaksamisen kanssa. (Vuorenmaa 2018, 2.) Kopiston (2015, 31) SOS-Lapsikylälle tehdyn opinnäytetyön mukaan, perhekuntoutukseen ohjaututtiin perheen vanhemmuuden tukemisen ja arjen hallinnan haasteiden vuoksi.

Tutkimukseen osallistuneen lastenneuvolan terveydenhoitajan mukaan lisätukea tarvitsisi kaksi kolmasosaa. Syynä tuen tarpeeseen olivat yleisimmin vanhempien jaksaminen ja lapsen ikätasoinen kehitys. Useat vanhemmista olisivat kaivanneet tukea lapsiperhepalveluiden ammattilaisilta, mutteivät olleet sanoneet niistä ammattilaisille. Lähes aina sanottiin tuen tarve, joka liittyi lapseen. Puolestaan tuen tarve, joka liittyi vanhempaan tai parisuhteeseen, oltiin usein kertomatta. Vanhemmat, jotka kärsivät esimerkiksi masennuksesta, yksinäisyydestä tai huolestaan jaksaa vanhempana, jättivät muita useammin ilmaisematta tarvitsevansa tukea. (Vuorenmaa 2018, 8.)

Koko perheen hyvinvointi on näiden tulosten myötä tärkeää havaita. Huomiota tulee kiinnittää kaikissa lapsiperheiden käyttämissä palveluissa. Eritoten täytyy huomioida pienten poikien perheet, erillään asuvien vanhempien tai yhden vanhemman perheet. Vastaavien tutkimusten mukaan tämän tulokset ovat samansuuntaisia niiden kanssa. (Vuorenmaa 2018, 10.)

2.5 Systeeminen perhetyö

Perhetyön sanotaan olevan sateenvarjokäsite työmuodoille, joita erilaisille perheille tarjotaan. Perhetyön eri muotoja on muun muassa tehostettu ja kohdennettu perhetyö, perheterapia, leirimuotoinen työ sekä perhekuntoutus. Lastensuojelullinen kuntoutus on melko tuore, se on noin 15 vuotta sitten alkanut työmuoto. (Hurtig 2010, 238.)

Tällä hetkellä perhetyössä näkyy Hackneyn- toimintamallin (Reclaiming Social Work, RSW). Toimintamallin on lähtöisin Iso-Britanniasta, ja oli vuonna 2011 hyvin tunnettu ympäri maata sekä saanut jo tuolloin paljon kansainvälistä huomiota. (Goodman, Munro & Trowler 2011, 11.) Tässä systeemisessä lastensuojelunmallissa ajatellaan perheen tilanteen koostuvan eri systeemeistä, joihin vaikuttamalla saadaan muutos aikaan. Systeeminen työskentely näkee ongelmat vaihtelevina ja niiden liittyvän ihmissuhteisiin. Teorian ydin on moniammatillisessa työskentelyssä, jossa yksikön työntekijät käyvät avointa reflektoivaa keskustelua viikoittain. (Fagerstöm 2016.)

Systeemisen toimintamallin perusajatus on vahvistaa lastensuojelutyötä tuomalla lastensuojelun kaikille tasoille uudenlaista systeemistä osaamista ja toimintakulttuuria. Ongelmaa ei nähdä vain yksittäisessä perheenjäsenessä vaan tilannetta tarkastellaan osana perheen omaa ja ympäröivää systeemiä. Työskentelyn keskiössä on yksilöjen väliset suhteet ja vuorovaikutus. Systeeminen perhetyö perustuu asiakasta kunnioittavaan, dialogiseen ja ratkaisukeskeiseen vuorovaikutukseen. Työotteena on avoin, kysyvä ja kuunteleva keskustelu, jossa perhe on aktiivisesti mukana. Työskentelyssä kuullaan koko perhettä, mutta lähtökohtana on lapsen kokemukset. (Aaltio, Isokuortti 2019; Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 16; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019a.)

Osana lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmaa on tuotu Hackneyn- toimintamallia osaksi suomalaista lastensuojelua. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos tuki mallin saattamista kenttätöihin järjestämällä kouluttajakoulutusta maakunnista valituille kouluttajapareille, eli sosiaalityöntekijälle ja perheterapeutille. Nämä puolestaan kouluttivat paikallisia tiimejä systeemiseen ajattelutapaan ja työskentelyyn. Systeemisen lastensuojelutyön juurruttamista ja levittämistä jatketaan SyTy! -hankkeella vuoden 2019 ajan. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019a.)

Systeeminen toimintamallin on luvattu tuovan lastensuojeluun muun muassa lisää mahdollisuuksia asiakkaiden kohtaamiseen, vahvistusta lastensuojelun työntekijöiden ja työyhteisön osaamiseen sekä lisäävän lasten, nuorten ja heidän läheistensä kuulluksi tulemistansa. Systeemisessä toimintayksikössä työskentelee konsultoiva sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijä, lapsityöntekijä, yksikkökoordinoija ja perheterapeutti. (Fagerström 2016; Lahtinen ym. 2017.)

3 PERHEKUNTOUTUS OSANA LASTENSUOJELUA

3.1 Ilmoitusvelvollisuus ja palvelutarpeenarviointi

Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus on muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon tai lasten päivähoidon, opetus-, nuoriso- ja poliisitoimen ammattilaisilla. Henkilön on viipymättä ilmoitettava kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos hän on saanut tietää lapsen tilanteen edellyttävän lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Tilannetta on kartoitettava, jos lapsen hoito ja huolenpidon tarve sitä vaatii, hänen kehityksensä uhkaa vaarantua olosuhteiden vuoksi tai hänen oma käyttäytymisensä sitä edellyttää. (Laki lastensuojelusta 2010, 25§.) Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, jolla on huoli lapsen hyvinvoinnista. Esimerkiksi lapsen läheiset tai naapurit voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen. Kuitenkaan heillä ei ole velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitusta. Ilmoituksen voi myös tehdä lapsi itse tai hänen vanhempansa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019b.)

Ilmoituksen jälkeen lastensuojeluasia tulee vireille ja sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi on tehtävä palvelutarpeen arviointi (Laki sosiaalihuollosta 2014, 36§.) Tässä yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve. (Laki lastensuojelusta 2014, 26§.)

3.2 Asiakkuuden alkaminen

Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. (Laki lastensuojelusta 2007, 6§). Lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 2010/88) mainitaan lastensuojelun olevan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu toteutuu asiakassuunnitelman teolla sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä näihin liittyvät sijais- ja jälkihuolto ovat lastensuojelua. (Laki lastensuojelusta 2010, 3§).

Asiakkuus lastensuojeluun alkaa, kun sosiaalityöntekijä palvelutarpeenarvioinnissaan toteaa, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat terveyttä tai kehitystä, tai lapsen oma käytös vaarantaa hänen terveyttään ja kehitystä tai lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. (Laki lastensuojelusta 2014, 27§.) Lastensuojelussa asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan ne asiat ja olosuhteet, joihin pyritään vaikuttamaan, perheen tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tarpeeseen vastataan. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Suunnitelmaan kirjataan asianomaisten eriävät mielipiteet tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa. (Laki lastensuojelusta 2014, 30§.)

Lastensuojelun tarpeen todettua on avohuollon tukitoimiin ryhdyttävä viipymättä (Laki lastensuojelusta 2007, 34§). Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyykyä. Tukitoimia on toteutettava mahdollisuuksien mukaan yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Lastensuojelun avohuollon tukitoimina on tuen tarpeeseen perustuen perheelle järjestettävä mm. tukea lapsen ja

perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, tehostettua perhetyötä tai perhekuntoutusta. (Laki lastensuojelusta 2010, 36§.)

3.3 Lastensuojelu turvaa lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen

Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, vanhempien ja muiden kasvatuksesta ja hoidosta vastaavien tukeminen, lapsen ja perheen ongelmien ennaltaehkäisy sekä riittävän varhainen puuttuminen havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelussa on toimittava hienovaraisesti ja ensisijaisesti tulee käyttää avohuollon tukitoimia. Lapsen etua on jatkuvasti punnittava. (Laki lastensuojelusta 2010, 3§.)

Lastensuojelullisesti katsottuna lapsella on oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Lastensuojeluinstituution avulla yhteiskunta turvaa lasten ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa sekä järjestää lapsille ja heidän vanhemmilleen apua ja tukea tilanteisiin, joita tulee perhe-elämässä vastaan. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991.)

On määritelty, että perhekuntoutuksella tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, jotka kohdistuvat ”perheyhteisön tai useamman kuin yhden jäsenen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn ylläpitämiseen, edistämiseen ja/tai palauttamiseen”. Perhetyö on perheille tarjottua työtä eri muodoissa. Perhetyötä voi olla tehostettu ja kohdennettu perhetyö, perheterapia, leirimuotoinen työ ja perhekuntoutus. Lastensuojelun avohuollon palveluna perhetyötä tarjoavat kunnat, järjestöt ja yksityiset palvelun tuottajat. Lastensuojelullinen kuntoutus on intensiivistä, tavoitteellista ja pitkäjänteistä työtä. Siinä työskennellään koko perheen kanssa, jotta ongelmat ratkeavat ja lapsen hyvinvointi lisääntyy. (Hurtig 2010, 238–239.)

Lastensuojelulaissa määritellään avohuollon tukitoimina esimerkiksi seuraavat: tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta. Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena myös arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä vanhempien tai huoltajan kanssa. Tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan lapsen vanhempien, huoltajien sekä lapsen kasvusta ja kehityksestä vastaavien henkilöiden kanssa. Lähtökohtana on lapsen huoltajien suostuminen tukitoimiin. Sosiaalityöntekijän tehtävä on arvioida, tarvitseeko lapsi nimenomaan lastensuojelulain mukaisia avohuollon tukitoimia. (Laki lastensuojelusta 2010, 27§–37§.)

3.4 Perhekuntoutus on tavoitteellinen prosessi

Perhekuntoutuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on ehkäistä lapsen huostaanotto tukemalla vanhempia kasvatustehtävässä. (Pelastakaa Lapset 2019). Perhekuntoutuksen pääpaino on arjen taitojen harjoittelussa, säännöllisen päivärytmin luomisessa ja perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2018.) Vanhemmat ovat lapsen ja nuoren kuntoutuksessa keskeisessä roolissa. Kasvua perheenä edesauttaa yhdessä toimiminen, mihin tulee kuntoutuk-

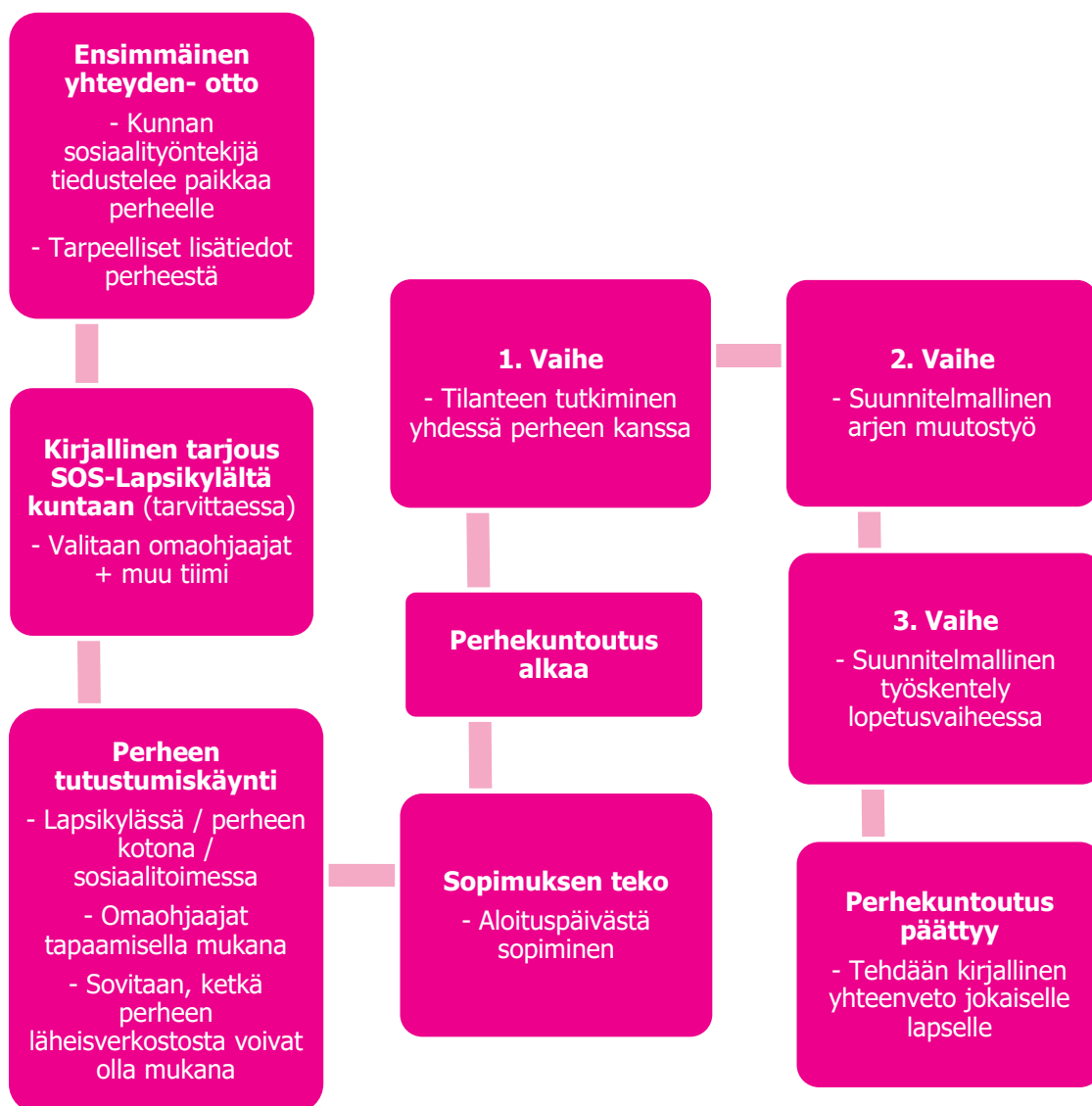
sessä perheenjäseniä ohjata. Kuntoutuksen näkökulmasta tämä tarkoittaa perheenjäsenten vuorovaikutuksen tukemista sekä mahdollisuuksien tarjoamista ja kannustamista yhteiseen toimintaan. (Järvikoski, Lehtoranta, Linnakangas & Suikkanen 2010, 53.)

Tavoitteiden asettelu on tärkeää perhekuntoutuksessa. Perheen voi olla vaikeaa havaita, mitä tavoitteita heiltä toivotaan tai odotetaan. Perheenjäsenten tavoitteet voivat erota toisistaan. Mikäli lapset eivät tunne kunnolla perhekuntoutuksen tarkoitusta ja mahdollisuuksia, voi lasten osuus jäädä nimelliseksi. Tavoitteita miettiessä keskustellaan syistä, jotka ovat johtaneet lastensuojeluasiakkuuden syntyyn. Eri osapuolten kanssa keskustellaan myös huolista ja muutosodotuksista. Tavoitteita miettiessä on hyvä tunnistaa, että lastensuojelun sosiaalityön, perhetyön ja perhekuntoutuksen tavoitteet voivat olla erilaisia, vaikka ne ovat samansuuntaisia. (Hurtig 2010, 243.)

Laine, Heino ja Pärnä (2010) ovat artikkelissaan *Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt* jakaneet perhekuntoutuksen kolmeen osaan: alkukartoitus, intensiivijaksot ja lopetusvaihe. Ennen kuin kuntoutus alkaa, täyttää perhe alkukartoituslomakkeen. Siinä kartoitetaan lapsen arkea, vahvuuksia ja arjessa ilmeneviä pulmakohтия. Alkukartoituslomakkeen tehtävänä on auttaa vanhempia miettimään perhekuntoutuksen tavoitteita lapsen näkökulmasta. Näistä tiedoista kuntoutustyöryhmälle syntyy kokonaiskuva lapsen sen hetkisestä elämäntilanteesta. Perheen sitoutuminen kuntoutuksen tavoitteisiin on erityisen tärkeitä. (Laine, Heino & Pärnä 2010, 149.)

Perhekuntoutuksen **ensimmäinen intensiivijakso** alkaa usein yhteisneuvottelulla. Neuvotteluun osallistuvat perhe ja lähettävän tahon työntekijät. Keskustelussa tarkastellaan asiakas- tai kuntoutussuunnitelma sekä tarkennetaan perheenjäsenten tavoitteet ja odotukset kuntoutusjaksolle. Perhekuntoutuksessa laaditaan perheille viikko-ohjelmat, jotka auttavat niin lapsia kuin vanhempia hahmottamaan ja ennakoimaan tulevia tapahtumia. Monet perheet hyötyvät strukturoidusta ohjelmasta. **Seuraavalla intensiivijaksolla** syvennetään työskentelyä perheen kanssa. Jokaisella kuntoutusjaksolla arvioidaan, kuinka kuntoutus on edennyt. Arviointi on dialogista ja reflektiivistä. Arvioinnin avulla tarkistetaan, että kuntoutuksessa tehdään ja puhutaan niistä tärkeistä asioista, jotka tukevat perheen kuntoutumista. Tärkeää arvioinnissa on, että perheellä on mahdollisuus vaikuttaa työskentelyn kulkuun ja antaa palautetta tehdyn työn merkittävyydestä. Punainen lanka auttaa pitämään pitkän kuntoutusjakson aikana kuntoutukselle tehdyt tavoitteet mielessä, konkretisoimaan niitä sekä yhdistämään perheenjäsenten yksilölliset tavoitteet yhteen. Perhekuntoutuksen **päättäjäsvaihe** on yhtä tärkeä kuin sen aloittamisvaihe. Kuntoutusjakson jälkeen vastuu kuntoutuksen järjestämisestä siirtyy perheelle ja hoitavalle taholle. Tavoitteiden saavutettua tehdään perheelle jatkosuunnitelmia ja laaditaan mahdollisia seuraavia tavoitteita. Kuntoutusjakson päätyttyä perheen kuntoutus jatkuu vielä. Tarkoituksena on saada palvelujärjestelmä ja perheen lähipiiri mahdollistamaan muutosta. (Laine ym. 2010, 150–153.)

Alla olevasta kuviosta ilmenee, miten asiakasprosessi etenee SOS-Lapsikylän asiakkailla. Tämä opin-
näytetyö tulokset on saatu toisen ja kolmannen vaiheen työskentelyistä.

Kuvio 1. Perhekuntoutus prosessi SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa. (Perehdytyskansio 2019).

Yleensä SOS-Lapsikylän perhekuntoutus on avohuollon tukitoimi. Kuitenkin voidaan miettiä, tuleeko perhe perhekuntoutukseen myönteisesti ja motivoituneesti. Vaikka perhekuntoutus on avohuollon tukitoimi, voi se joillekin perheille olla välttämätön ehkäistäkseen lapsen sijoitusta. Tällöin ohjaajilla on erittäin tärkeä rooli, jotta saavat vanhemmat motivoitua kuntoutusjaksolle. Ohjaajan tulee kiinnittää huomiota työskentelyynsä, jotta pääsevät vanhempien kanssa luomaan yhteisymmärryksen perheen tilanteesta. Heidän täytyy nostaa esille vaikeita asioita perheen kanssa. Ohjaajien on hyvä kertoa, mitä kaikkea hyvää he saavat perheelleen ja varsinkin heidän lapselleen, mikäli he motivoituvat kuntoutukseen. Usein vanhemmille on tärkeää aidosti konkretisoida asioita ja keskustella niistä niiden oikeilla nimillä. Mitä tapahtuu, mikäli perhe ei sitoudu perhekuntoutukseen? Tähän kysymykseen vastaamiseen ja perusteluihin tarvitaan paljon ammattitaitoa ja dialogisuutta. (Voutilainen 2019.)

3.4.1 SOS Children´s Villages International

SOS Children´s Villages International työskentelee yhdessä perheiden ja kuntien kanssa lapsien hyvinvoinnin turvaamiseksi ja perheiden yhdessä pysymiseksi. Perheitä autetaan muun muassa vanhemmuuden tukemisessa ja arjen taidoissa sekä erilaisena perheneuvontana. Lisäksi lapset ja odottavat äidit autetaan terveydenhuollon palveluihin sekä tarjotaan tytöille ja pojille mahdollisuus koulunkäyntiin. Vanhempia tuetaan kouluttautumaan, ansaitsemaan tuloja ja näin luomaan vakaammat kasvuolosuhteet lapselle. Vuonna 2018 SOS Children´s Village auttoi lähes puolta miljoonaa yksilöä. (SOS Children´s Villages International c, s.a.)

Kansainvälinen SOS Children´s Villages- järjestö on tarjonnut laadukasta hoitoa vuodesta 1949 lähtien ja se toimii ympäri maailmaa yhteensä 136 maassa. Yli 180 000 lasta on saanut huolenpitoa SOS-perheestä (SOS Children´s Villages International a, s.a.) Kansainvälinen järjestö tekee perheitä vahvistavaa (family strengthening programmes) työtä yli viidessäsadassa maassa ja kaupungissa. Perhettä tukevista palveluista huolimatta, ei aina pystytä ehkäisemään lapsen sijoitusta tai huostaanottoa. Tällaisen jälkeen lapset voivat muun muassa asua perhehoidossa (family likecare), sukulaishoidossa (kinship care) tai SOS-Lapsikylän sijaisvanhemmilla (fostercare). (SOS Children´s Villages International b, s.a.)

Kansainvälistä SOS Children´s Villages- järjestön toimintaa on ollut Suomessa vuodesta 1962. Toiminnan tavoitteena on lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Lapsikylässä tarjotaan varhaisen tuen, kotoutumistyön sekä lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluja. Näiden tavoitteena on edistää lasten myönteistä kehitystä sekä tukea vanhempia kasvatustehtävässään. SOS-Lapsikylä tarjoaa yhteisöllistä perhehoitoa sekä yksilöllistä tukea perheille. Lisäksi toiminta edesauttaa lapsiperheiden hyvinvointia yhteistyössä kuntien ja maakuntien kanssa. Järjestön toiminta on voittoa tavoittelematonta. (SOS-Lapsikylä a, s.a.; SOS-Lapsikylä b, s.a.)

Suomessa SOS-Lapsikylä tuottaa ja kehittää perhehoitoa yhdessä yhteisön ja moniammatillisen tiimin kanssa. He valmentavat perhehoitajia ja auttavat löytämään lapselle sopivat sijaisperheen. Perhehoidon sisältö määrittyy sijoitettavan lapsen ja perhehoitajan tuen tarpeiden perusteella. Pääasiassa sijaisperheet asuvat integroiduissa uudenmuotoisissa lapsikylissä. Silloin kodit ovat tavallisia rivi- tai kerrostaloasuntoja, jotka ovat lähellä toisiaan. Kodit sulautuvat alueen ympäristöön ja asuinalueella sijaitsee tukityöntekijöiden toimisto sekä lapsikylän yhteiset tilat. Tilavien perheasuntojen, lapsikyläyhteisön ja läheltä saatavan tuen myötä, voidaan perheeseen sijoittaa suurikin sisarussarja. (SOS-Lapsikylä d, s.a.)

3.4.2 SOS-Lapsikylän perhekuntoutus

Vaikka perhekuntoutus on vapaaehtoista, on se silti aina väliintulo eli interventio. Siinä tullaan lähelle perheen sisäistä elämää ja vanhemmuutta. Jo pelkästään perheen tilanteeseen puuttuminen saattaa aikaansaada muutoksen. Perhekuntoutus aiheuttaa voimakkaita tunteita: se voi pelottaa,

sitä voidaan vastustaa. Kun vanhempi kokee tulevansa kuulluksi ja autetuksi, voi se helpottaa vanhemman oloa. (Miller & Törrönen 2010, 67–87.)

SOS-Lapsikylän perhekuntoutukseen ohjataan lastensuojelun asiakasperheet, joissa vanhempien kyky toimia vanhempana on heikentynyt. Perhekuntoutukseen ohjautumisen syitä voivat olla esimerkiksi vanhemman psyykinen sairastuminen, traumatisoituminen tai muu kuormittuminen. Tällöin perheessä on lapsen kasvu- tai kehitystä haittaavia kiintymyssuhdehäiriöitä sekä riski lasten psyykkiseen sairastumiseen. (SOS-Lapsikylä c, s.a.) Nykyään SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa näkyvät ilmiöt ovat erilaiset traumat ja ylisukupolisuuden toimintamalli, psyyken sairaudet ja päihteiden väärinkäyttö. Myös kiintymyssuhdevauriot, mentalisaatiokyvyn ja vuorovaikutuksen haasteet näkyvät perhekuntoutuksessa. Haasteita perheillä on myös arjen hallinnassa ja lasten perushoidossa näkyvää erinäisiä puutteita ja haasteita. (Perehdytyskansio 2019.)

Perhekuntoutuksessa perheet saavat ympärivuorokautista tukea. Perhekuntoutus on apu tilanteisiin, jolloin on herännyt vakava huoli lapsen ja perheen selviytymisestä. Perheen tulee olla itse motivoitunut kuntoutukseen ja heidän tulee nähdä siitä saatava hyöty. Työskentely on perheen tarpeisiin räätälöityä, tavoitteellista ja muutokseen tähtäävää. Perhekuntoutuksen yleisinä tavoitteina ovat lapsen kasvuolojen turvaaminen, ylisukupolvisen pahoinvoinnin ehkäiseminen ja perheen yhdessä pysyminen. Suunnitelluilla työskentelyillä kohennetaan perheen vuorovaikutusta ja kiintymyksen haasteita. Lisäksi perheitä autetaan arjen ja kasvatuksen vaikeuksissa ja haasteissa. (SOS-Lapsikylä c, s.a.)

SOS-Lapsikylän perhekuntoutusta ohjaa lastensuojelulain lisäksi laki lapsen huollosta ja tapaamisoi-
keudesta (361/1983), sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), hallintolaki (434/2003), Suomen perustuslaki (731/1999), laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015), laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaskirjojen sähköisestä käsitte-
lystä (159/2007) ja henkilöstötietolaki (523/1999). (Perehdytyskansio 2019.)

SOS-Lapsikylässä käytetään perhekuntoutuksen työmenetelminä dialogisuutta ja perheterapeuttisuutta. Dialogisuudella tarkoitetaan kahden osapuolen välistä vuorovaikutusta eli kommunikointia. Dialogisuudessa molemmat osapuolet ovat keskenään tasavertaisia, ja kummankin subjektisuutta ja määräysvaltaa elämäänsä kohtaan kunnioitetaan. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 138.) Perheterapeuttisuus näkyy pari-, vanhemmuus- ja perheterapiatyöskentelyinä. (SOS-Lapsikylä c, s.a.)

Keskeisiä periaatteita perhekuntoutuksessa ovat avoimuus, läpinäkyvyys ja osallisuus. Työskentelyissä kuullaan vanhempien lisäksi lasten näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä. Teemoina ovat yleensä äitiys, isyys, vanhemmuus sekä sisaruussuhteet. Tarkoituksena on tunnistaa lapsen tarpeet ja löytää keinot, joilla vanhemmat voivat niitä tukea. (SOS-Lapsikylä c, s.a.)

Perhekuntoutuksessa on käytössä erilaisia menetelmiä. Näitä ovat eräissä yksiköissä muun muassa perhe- ja pariterapia, perhe- arviointi, sukupuu-, elämänjana- ja roolikarttatyöskentely, pelit ja leikit sekä arjen tuki ja ohjaus. Nimensä mukaisesti perheterapeuttisen perhekuntoutuksen viitekehyksenä

toimii perheterapeuttinen, dialoginen lähestymistapa. Lisäksi perheterapeuttisen perhekuntoutuksen teoreettisina viitekehyksinä toimivat kiintymyssuhdeteoria, mentalisaatioteoria, systeemiteoria ja narratiivisuus. (Perehdytyskansio 2019.)

4 DIALOGISUUS JA PERHETERAPEUTTISUUS SOS-LAPSIKYLÄN PERHEKUNTOUTUKSEN VIITEKEHYKSENÄ

Teoriat ja viitekehykset auttavat asiakkaan ongelman määrittelemisessä ja ratkaisujen etsimisessä. Viitekehys tarjoaa työkaluja sekä ohjaa kuntoutukselle asetettuja tavoitteita ja toteutusta. Teoriat ja viitekehykset toiminnan tukena voi helpottaa ammattilaisten yhteistyön lisäksi myös asiakkaan ja hänen lähipiirinsä keskinäistä yhteistyötä. (Härkäpää, Järvikoski & Salminen 2016, 25.) Kappale esittelee dialogisuutta ja perheterapeuttisuutta, jotka ovat SOS-Lapsikylän työskentelyn viitekehyksiä. Molempia tarkastellaan ensin historian kautta, ja tämän jälkeen nostetaan ne työskentelykontekstiin.

Dialogisuudella on iso merkitys perheiden kanssa työtä tehdessä. Niin työntekijän kuin asiakkaan täytyy olla aktiivisia, jotta vuorovaikutus syntyy. Työntekijän aito läsnäolo ja halu kuulla asiakasta on tärkeää. Parhaimmillaan dialogisuus perhetyössä on jokaisen perheenjäsenen näkemysten kuulemista. Dialogisuus on asenteellista rohkeutta mennä asiakkaan kanssa yhteisen ymmärryksen ja tietämättömyyden alueelle ja sitä kautta löytää uusia oivalluksia. Dialogissa tavoitteet muodostetaan yhdessä asiakkaan kanssa asiakkaan näkökulmasta. (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 77–79.)

4.1 Dialogisuuden juuret ovat antiikin Kreikassa

Käsite dialogisuus viittaa usein antiikin Kreikasta tulevaan käsitteeseen *dialogi*. Kreikan kielen sanoista *dia* ("läpi", "halki") ja *logos* ("järki", "oppi") muodostuu termi dialogi. Nämä sanat yhteen liitettyinä kuvaavat dialogisuuden olemusta eli väliin kerättyä maailmaa. Dialogisuutta pidetään myös ihmiskäsityksenä ja maailmankuvana, joka vaikuttaa tapaan kohdata toisia ihmisiä. Dialogisuudella pyritään yhteiseen ymmärrykseen. (Mönkkönen 2018, 108–109.)

Dialogisuuden taustaideologiaan vaikuttaa dialogismin käsite, jolla tarkoitetaan, että tieto rakentuu sosiaalisissa prosesseissa. Edellä mainitun ajattelun lähteinä pidetään saksalaisia ekspressionisteja 1800-luvulta. Keskeisiksi edustajiksi on nostettu 1900-luvun alkupuolella venäläiset Mihail Bahtin ja Valentin Volosinov (1895–1936). He loivat teorian puheen sosiaalisesta merkityksestä. Suomessa dialogisia menetelmiä ovat kehittäneet esimerkiksi Tom Arnkil ja Jaakko Seikkula. He ovat menetelmissään keskittyneet sosiaalisen auttamistyön alueelle Työnohjauksen työtavaksi dialogisia menetelmiä on kehittänyt Kai Alhanen. (Mönkkönen 2018, 110–113.)

Asiakastyön kentällä tapahtui parikymmentä vuotta sitten näkökulman muutos. Tällöin asiakkaan ongelmien luokittelu sai jäädä ja siirryttiin asiakassuhteen vuorovaikutuksen analysoimiseen. Tässä yhteydessä myös työntekijöiden toimintatavat nousivat arvioinnin alle. Päämääräksi nousi vastavuoroisuuden periaate, jossa korostuu neuvottelusuhde ja jaettu asiantuntijuus. (Mönkkönen 2018, 107–108.)

4.2 Dialogi herättelee eri näkökulmia

Keskustelun tarkoituksena on päätöksenteko, mutta dialogissa herätellään eri näkökulmia ja etsitään uusia vaihtoehtoja. Siinä ei ole tarkoituksena tähdätä lopulliseen totuuteen, vaan tarkoitus on yhdistää erilaiset näkemykset. Dialogilla ei pyritä muuttamaan ihmisiä tai heidän ajatuksiaan, vaan sitä käydään yhdessä. Dialogi vaatii osallistujiltaan nöyryyttä ja kohtaamisella pyritään yhteiseen oppimiseen ja toimintaan. Olennaista on myös tasavertainen vastavuoroisuus ja molemminpuolinen arvonta. (Pyhäjoki 2005, 70–74.)

Dialogisen ajattelun lähtökohtana on, että maailma on jokaiselle sama, mutta yksilön kokemukset siitä vaihtelevat. Auttamistyön dialogisuudesta voidaan puhua silloin, kun työssä pyritään yhdessä yhteiseen ymmärrykseen ja vuorovaikutuksen edistämiseen. Jokainen osapuoli voi luoda tilannetta ja vaikuttaa sen toimintasääntöihin. Tämä vastavuoroinen dialogisuus ilmenee asiakassuhteessa molemminpuolisena ymmärryksenä, eikä toimita pelkästään työntekijän tai asiakkaan ehdoilla vaan molempien. Vuorovaikutuksen onnistumiseen on sekä työntekijällä että asiakkaalla tärkeä rooli. Molemminpuolinen ymmärrys ja vastavuoroisuus ovat käsitteitä, jotka dialogisuudessa halutaan nostaa esille. Kuuntelu on asiantuntijan puolelta tärkeää, jota voidaan käyttää välineenä asiakkaan tilanteen ymmärtämisessä ja avuntarpeiden määrittämisessä. Nykyään puhutaankin dialogisesta kuuntelusta. (Mäkinen ym. 2011, 138–139.)

Puheeksi ottamisella pyritään puuttumaan asiakkaan haasteisiin ottamalla puheeksi hänen hyvinvointiaan uhkaava asia mahdollisimman varhain. Tätä voidaan harjoitella, mutta oikea ajoitus on ensisijaisen tärkeää. Työntekijän ei kannata esittää omaa näkemystään liian nopeasti vaan pyrkiä saamaan asiakasta itse määrittelemään huolensa omin sanoin. Työntekijän maltaessa odottaa asiakkaan avautumista, hänelle avautuu tilaisuuksia pohtia omia näkemyksiään asiakkaan tilanteeseen. (Mönkkönen 2018, 114.)

4.3 Dialogisuus on kohtaamista vertaisenaan

Yksi dialogisuuden tärkeimmistä elementeistä on vastavuoroisuus. Tällöin jokainen osapuolista pääsee osaksi tilannetta ja vaikuttamaan omalta osaltaan vuorovaikutuksen kulkuun. Asiakastyössä tämä ilmenee molemmin puolisen ymmärryksen rakentamisena, jolloin ei edetä asiakkaan eikä työntekijän ehdoilla. (Mönkkönen 2018, 107–108.)

Vastasyntyneestä alkaen ihminen hakee kuulijaa. Kokemus viestin vastakaiusta muuttaa hänen tunnetilaansa myönteiseksi. Asiakas havaitsee kuulluksi tulemisen merkkejä synnynnäisellä tarkkuudella ja taidolla. Kuunteleminen välittyy pienillä ilmeillä ja eleillä. Näitä ovat esimerkiksi ele, joka peilaa kuunneltavan elettä tai lause, jonka painotus ja syke ovat samanlaiset kuin kertojalla. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2016.)

Lähimmäisen arvostus antaa yksilölle voimaa. Asiakas tarvitsee tunteen, että ammattilainen arvostaa häntä. Arvostavan otteen avulla asiakas löytää ratkaisuja kysymyksiinsä. Jos ammattilainen saa arvostusta asiakkaalta, toimii tämä vahvistavana palautteena omalle toiminnalle. Perheiden parissa työskentelevällä ammattilaisen on kohdattava asiakas kunnioittavalla, kiinnostuvalla ja myötätuntoisella asenteella. Kunnioitus näkyy työskentelyssä siten, ettei ammattilainen yritä tietää mitä asiakas tarvitsee. Tarpeita tulee selvittää yhdessä kuunnellen dialogin avulla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Työntekijän ammatillisuus ei ole uhattuna, vaikka työntekijä uskaltautuu toisinaan luopumaan virallisesta roolistaan ja kohtaamaan asiakas omana persoonanaan. Asiakkaat odottavat kohtaamisista jotain inhimillistä, joka näyttäytyy vasta työntekijän uskallettua raottaa ammatillista verhoaan. Esimerkiksi pitkäaikaisasiakkaan teittely voi aiheuttaa hämmennystä. (Mönkkönen 2018, 113–114.)

4.4 Perheterapeuttisuus ja perheterapian juuret

Terveyskirjaston sivuilla perheterapiasta kerrotaan sen olevan ammatillista ja tietoista pyrkimystä tutkia, hoitaa ja ymmärtää perheen sisäisiä vuorovaikutuksia sekä havaita yksittäisen perheenjäsenen ongelmia. Terapialla pyritään korjaamaan vuorovaikutusverkoston rakenteita, ja näin edistää mielenterveyttä ja tukea yksilön kehittymistä. Käsitteenä perheterapia on vaikeasti määriteltävissä ja sitä käytetään usein muiden hoitomuotojen tukena. (Aaltonen 2008.)

Suomeen perheterapian ”ensimmäinen aalto” tuli 1960- ja 1970-luvulla. Tuolloin havaittavissa oli miesterapeuttien kiinnostus uutta työmenetelmää kohtaan. Suurin osa ulkomaisista kouluttajista olivat miehiä, kukin heistä olivat saaneet kasvatuksensa ja oppinsa omassa kansallisessa kulttuurissaan. Näin ollen suomalainen perheterapialiike sai kansainvälisen koulutuksellisen lähtökohdan työskentelylle. Alkuun se oli saksalais- englantilaisella painotuksella ja sittemmin italialais- amerikkalaisella painotuksella maustettuna. (Esko 1999, 97.)

Suomessa aloitettiin kirkon perheneuvosta syksyllä 1944 Tampereella. Tänä ajankohtana Suomen armeija kotiutettiin sodan päätyttyä. Useat isät ja miehet palasivat hengissä koteihinsa, mutta olivat joko fyysisesti tai psyykkisesti raajarikkoja. Perheen ihmissuhteita olivat vaikeuttaneet aviokriisit, uskottomuustapaukset ja kotien ahtaat olot. Näiden perheiden hyväksi sodasta palanneet papit aloittivat perheneuvontatyön. Sodankäynyt suomalainen mies piti luonnollisena ottaa yhteyttä asevelipappeihin siviiliin päästyään ja kohdattuaan aviovaikeuksia. Pian useissa muissakin suurissa kaupungeissa Helsingin ja Tampereen ohella toimi kymmeniä pappeja, jotka antoivat perheneuvontaa. (Esko 1999, 96.)

Kirkon perheneuvonnan perustaja, teologian tohtori Matti Joensuu (1985) on todennut, että ”perheterapia-ajattelutapa on luonnostaan olemassa aivan perheneuvonnan ensimmäisissä askelissa”. Pian perheneuvontapapit saivat rinnalleen moniammatillisen työntekijäkunnan, jossa oli myös naisnäkö-

kulmaa. Useimmat heistä olivat lehtoreita, psykologeja, diakoneja ja sosiaalityöntekijöitä. Eri sukupuolta edustavien dialogi on välttämätöntä, niin perhe- kuin pariterapian tuloksellisuudelle. (Esko 1999, 96.)

4.5 Mitä on perheterapia?

Perhekuntoutusta ja -terapiaa on erilaista. Kalifornian osavaltion tutkija Karolina Ackerman kuvaa, että perhekuntoutusta hyödynnetään perheen auttamiseen vaikean ajanjakson, siirtymävaiheen sekä henkiseen tai käyttäytymiseen liittyvien terveysongelmien takia. Perheterapiassa tarkastellaan yksilöiden ongelmia eikä näitä voida ratkaista ymmärtämättä perheen dynamiikkaa. (Ackerman 2017.)

Lapsiperheiden kanssa tuloksellinen työskentely edellyttää perheterapeuttisen teorian ja tekniikan hallintaa. Työskentely edellyttää myös teoreettista tietoa lapsen tai nuoren yksilöllisestä psyykkisestä kasvatusta ja kehityksestä, niin tavanomaisesta kuin poikkeavasta. Lapsiperheiden kanssa työskennellessä terapeutilta edellytetään suurta sisäistä joustavuutta ja liikkumavaraa. Terapeutin pitää pystyä olemaan vuorovaikutuksessa eri ikäisten lasten sekä aikuisten kanssa. Terapeutilla tulee myös olla kosketus itsessään olevaan lapseen, säilyttäen samalla aikuisuus. Hänen tulee tehdä työtä koko persoonallisuudellaan. Lisäksi hänen tulee ottaa henkilökohtaisia riskejä, samoin kuin hän odottaa perheen ottavan riskejä perhesysteemin muuttamiseksi. Tällainen työskentely vaatii perheterapeutilta henkilökohtaista eheyttä, joka on selkeää ja lujaa. (Piha 1999, 14.)

Yhdysvalloissa perheterapian sanotaan olevan neuvontaa, joka pyrkii auttamaan perheenjäsenien välistä kommunikointia ja ratkaisemaan erilaisia riitoja. Yleensä perheterapiaa tarjoaa psykologi, terapeutti tai sosiaalityöntekijä. Nämä terapeutit ovat suorittaneet tutkinnon, jonka on valtuuttanut Amerikan avioliitto- ja perheterapiayhdistys (AAMFT). (Mayo Clinic 2017.)

Yhdysvalloissa perheterapian kesto on lyhytaikaista. Terapiaan voi hakeutua oman lääkärin suosituksella, perheenjäsenten tai ystävien kannustamana tai mielenterveystoimen kautta. Perheterapiaan voi osallistua kaikki perheenjäsenet yhtä aikaa tai vain ne, jotka siihen haluavat tai kykenevät osallistumaan. Hoitosuunnitelma tehdään perheen tilanteen mukaisesti. Perheterapia käynnit syventävät parisuhdetta ja selvittävät stressaavia tilanteita. (Mayo Clinic 2017.)

Perheterapiassa voidaan parantaa suhdetta puolisoon. Myös lasten ja muiden perheenjäsenten väliset suhteet voivat parantua. Perheterapiassa voidaan keskittyä tiettyyn aiheeseen. Näitä voivat olla esimerkiksi avioliitto-ongelmat, taloudelliset pulmat, vanhempien ja lasten väliset konfliktit, päihteiden väärinkäyttö tai mielenterveysongelmat. Perheterapiasta voi olla hyötyä, missä vain perheen tilanteessa, jotka aiheuttavat stressiä, surua, vihaa tai konflikteja. Perheterapiasta voi olla apua koko perheelle ymmärtääkseen toisiaan. (Mayo Clinic 2017.)

Perhe- ja pariterapia muodostavat oman psykoterapiamuodon, jossa perheterapia on yläkäsite ja parisuhdeterapia on osa sitä. Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus- ja hoito käytännöissä perhe-

ja pariterapeuttisten työskentelytapojen käytänteitä hyödynnetään monipuolisesti. Periaatteita sovelletaan esimerkiksi osana perhetilanteen arviointia ja perheneuvontaa sekä lääketieteellisen diagnoosinnin tukena. Työmuotojen rajat ovat liukuvia ja yksilöterapeuttisia menetelmiä hyödynnetään muun muassa mielenterveystyössä osana perhe- ja parisuhdetyötä. Terapioiden tuloksellisuudesta on tutkimusnäyttöä esimerkiksi nuorten syömishäiriöiden ja masennuksen sekä nuorten ja aikuisten päihdeongelmien hoidoista. (Vuori 2016, 294.)

4.6 Perheterapeuttisuus SOS-Lapsikylässä

On väljästi määritelty, että ”perhekuntoutuksella tarkoitetaan niitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, jotka kohdentuvat *perheyhteisön tai useamman kuin yhden jäsenen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn ylläpitämiseen, edistämiseen ja/tai palauttamiseen*”. (Hurtig 2010, 238.) Terapeutin kohdatessa asiakkaansa, olipa kyseessä yksilö, pari, perhe tai ryhmä, aloittaa hän yhteisen etsintäprosessin asiakkaansa kanssa. Terapeutilla on omat ajatuksensa, jotka ohjaavat hänen toimintaansa. Hänen on kuitenkin hyvä tarkastella ajatuksiaan työskentelynsä aikana, varsinkin silloin, kun ne eivät sovi kyseiseen kontekstiin ja asiakkaansa tilanteeseen. (Laitila 1999, 146.)

SOS-Lapsikylän ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen lähestymistapa on perheterapeuttinen. Perheterapeuttisen työskentelyn tavoitteena on parantaa lapsen kasvuolosuhteita vaikuttamalla perhedynamiikkaan ja perheenjäsenten väliseen vuorovaikutukseen. Työskentelyä toteuttaa moniammatillinen tiimi, jossa on vähintään yksi koulutettu perheterapeutti. (SOS-Lapsikylä c, s.a.)

SOS-Lapsikylässä perheterapeutti vastaa siitä, että jokaisessa perheessä toteutuu perheen tavoitteita ja tarpeita vastaava terapiaprosessi. Näitä voivat olla vanhemman yksilöterapia, pariterapia, koko perheen terapia tai yhteinen aikana pelkästään lapsen kanssa. Perheterapeutti ylläpitää ja vahvistaa dialogista työtettä työryhmässä. Perheterapeutti toteuttaa myös arjen ohjaustyötä. (Perhedytyskansio 2019.)

5 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

5.1 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen kolme näkökulmaa tutkimuskohteeseen ovat konteksti, intentio ja prosessi. Konteksti tuo esiin ne sosiaaliset, kulttuuriset, historialliset ja ammatilliset yhteydet, johon ilmiö liittyy. Intentiossa tarkkaillaan, millaisia motiiveja tutkittavan ilmaisuun ja tekemiseen liittyy. Prosessi on tutkimusaikataulua tutkittavan asian ja ymmärryksen välillä. (Kainulainen ym. 2019, 8.)

Kvalitatiivisessa analyysissä pyritään selvittämään absoluuttinen tosi. Kaikki seikat tulee kyetä selvittämään siten, että ne eivät ole ristiriidassa esitetyn tulkinnan kanssa. Jotta yksilöiden väliset erot olisivat tilastollisesti merkittäviä ja noudattaisivat kvantitatiivista tutkimusta, on harvoin järkevää tehdä niin paljon haastatteluja. (Alasuutari 2011, 38.) Aineistokokonaisuutta voidaan luokitella osiin. Usein tulosten esittäminen pysähtyy analyysivaiheeseen, jolloin tulkinnan osuus jää vähäiseksi. Tällöin ilmiötä ei ole saatettu synteessin tasolle, jossa ilmiö tulee käsitetyksi tai ymmärretyksi teoreettisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 144.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, kysely ja havainnointi. Niitä voidaan käyttää joko rinnakkain tai yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja aineiston mukaan. (Tuomi ym. 2009, 71.) Teemahaastattelua käytetään, kun halutaan tietää, mitä joku ajattelee jostakin asiasta. Haastattelulla tavoitellaan keskustelunomaista tilannetta, joka voidaan nauhoittaa. Jokaiselle haastateltavalle on samat kysymykset, mutta niiden tarkkaa järjestystä ei noudateta, jollei se ole luontevaa. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018.) Vaikka lastensuojelulaissa asiakkaana on aina alle 18-vuotias, haastattelut rajattiin koskemaan lapsen vanhempia tai toista vanhempaa (Laki lastensuojelusta 2007, 6§).

Laadullista tutkimusta pohdittaessa on syytä huomioida, tarvitaanko laadullisessa tutkimuksessa teoriaa. Saadut tutkimustulokset eivät voi olla käytetystä havaintomenetelmästä tai käyttäjästä irrallisia. Kaikki tieto nähdään subjektiivisena, sillä tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että laadullinen tutkimus ei voi omaksua teoriaa yksin itselleen, mutta se ei voi myöskään sitä hylätä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18–20.) Tässä yhteydessä ja opinnäytetyössä termillä teoria, tarkoitetaan tutkimuksen viitekehystä eli perheterapeutisuus ja dialogisuus.

Laadullisen tutkimuksen kriteereitä on useita, joilla tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan. Yhteistä näille kriteereille on se, että on pyrittävä mahdollisimman tarkkaan analyysin raportointiin lisätäkseen luotettavuutta. Luotettavuuden lisäämiseksi on tutkijan osoitettava yhteys aineiston ja tulosten välillä. Luotettavuuden kannalta keskeisenä pidetään suorien lainausten käyttöä tulosten raportoinnissa. Näiden pitäisi osoittaa systemaattisesti tuloksen yhteys alkuperäisaineistoon, niin sisällöllisesti kuin tunnistetiedoin. Tutkijan tulee varmistaa, etteivät ulkopuoliset pysty tunnistamaan tutkittavia

tunnistetietojen tai suorien lainausten perusteella. (Kyngäs, Elo, Pölkki, Kääriäinen & Kanste 2010, 139–140.)

5.1.1 Haastattelu on kyselyä joustavampi

Haastattelun idea on yksinkertainen, kun halutaan tietää mitä ihminen ajattelee, on järkevää kysyä sitä häneltä. Haastattelu on joustavampi kuin kysely, mikä nähdään haastattelun etuna. Haastattelussa on mahdollista toistaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja tarkentaa sanamuotoa sekä käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelussa on mahdollista esittää kysymykset siinä järjestyksessä, jonka tutkija katsoo aiheelliseksi. Samanlaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi Webropol-kyselyssä, sillä kaikki vastaajat saavat samanlaisen lomakkeen, ja kukin vastaa siihen itsenäisesti. Lähettäessä kysely oletetaan vastaajan ilmaisevan itseään kirjallisesti tarkoittamallaan tavalla. (Tuomi ym. 2009, 72–73.)

Yksi osa onnistunutta haastattelua on se, että haastateltavat voivat tutustua kysymyksiin, teemoihin tai ainakin haastattelun aiheeseen etukäteen. Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa, edetään etukäteen valittujen teemojen varassa. Teemahaastattelussa esitetään samat tai lähes samat kysymykset etukäteen suunnitellussa järjestyksessä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47–48; Tuomi ym. 2009, 72–74.) Tässä opinnäytetyössä asiakkailta kysyttiin etukäteen haastattelulupa ja sovittiin ajankohta haastatteluille. Heille kerrottiin, mitä teemoja haastattelu koskee. Huomattiin, että haastatteluvasta henkilökohtaisesti sopiminen ja siitä kiinnipitäminen edesauttoivat asiakkaiden osallistumista. Etuna nähtiin myös mahdollisuus valita joukko, joilla oli kokemusta perhekuntoutuksesta viimeisimmän puolenvuoden ajalta.

Tässä tutkimuksessa syvennettiin näkemystä perheterapeutin näkökulman ja dialogisuuden hyödyistä asiakkaille ja työntekijöille. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia keinoja kuntoutuksessa käytetään, ja millaisista keinoista on käytännössä kyse. Lisäksi selvennettiin, mitkä toimet asiakas ja työntekijät kokivat merkitykselliseksi. Käsite dialogisuus on haastava ymmärtää, sitä avaamalla, joten päätettiin jakaa dialogisuuden viiteen eri osa-alueeseen, joista koottiin tarkentavia kysymyksiä. Eri lähteitä tutkimalla, ja tietoutta syventämällä valittiin osa-alueiksi seuraavat: vapaus ilmaista itseään, empaattinen kuunteleminen, keskinäinen luottamus, kunnioittaminen ja kohtaaminen vertaisena.

5.1.2 Kysymysten asettelu

Kysymyksillä voidaan nähdä kaksi tehtävää. Temaattiset kysymykset ohjaavat pääaiheeseen, kun taas dynaamisilla kysymyksillä edistetään myönteistä vuorovaikutusta. Kysymysten tulee olla helpposti ymmärrettäviä ja lyhyitä sekä akateemisista kielenkäyttöä tulee välttää. Lisäksi tulee välttää kysymyksiä, jotka ovat epäselviä tai edellyttävät vastaajalta erikoistietämystä. On muistettava, että kauan sitten tapahtuneisiin asioihin on vaikea vastata tarkasti. Jos vastaajalla ei ole kokemusta kysymyksen aiheesta, tuottaa se epätasaisia vastauksia. (Kvale 1996, 132; Blaxter, Hughes & Tight 1996, 162.)

Kysymyksiä voidaan ryhmitellä eri kriteerien avulla esimerkiksi sisältöalueittain. Teemahaastatteluun ei kuulu kysymysten tarkka ennakkoon strukturointi vaan riittää, että päälinjat on hahmoteltu. Teemahaastattelun periaatteena on, että kaikki kysymykset ovat tyypistä riippumatta avonaisia. Toisaalta kysymyksiä voidaan tyypitellä myös seuraavasti: pääkysymykset, tarkentavat kysymykset ja jatkokysymykset. (Rubin & Rubin 1995, 202.)

Hirsjärvi ja Hurme (2010) jakavat kysymykset viiteen eri kategoriaan omista tutkimuksissaan. Näitä ovat *avauskysymykset, käsitteen selventämiseen ja määrittelyyn liittyvät kysymykset, haastateltavan muistia virkistävät kysymykset, kokoavat yhteenvetokysymykset sekä syventävät ja lisäkysymykset*. *Avauskysymysten* tarkoitus on aloittaa haastattelu helpoilla kysymyksillä, jolloin haastateltava kokee osaavansa vastata kysymyksiin. Kun käsite on haastateltavalle vieras, on se määriteltävä aluksi, jotta saadaan tarkkaa ja merkityksellistä tietoa. *Määrittely* on oltava kaikille haastateltaville samanlainen. Jos haastattelija joutuu keksimään määrittelyn haastattelutilanteessa, on huolehdittava, ettei määrittely ole johdatteleva ja näin määrää vastauksen sisältöä. *Muistia virkistävien* kysymysten tarkoitus on palautella mieleen aihealue. Tämä on tärkeää, kun haastattelua käytetään takautuvassa tutkimuksessa. Haastattelija voi tiivistää kuulemaansa tietoa haastateltavalle. *Tiivistäminen* helpottaa myöhempää koodausta, mutta samalla osoittaa haastateltavalle sen, millaista tietoa haetaan. Vaarana tiivistämisessä on se, että haastateltavan tekee liikaa omia tulkintoja. *Syventävät kysymykset* muotoillaan edellisen vastauksen perusteella. Jos haastateltava ohimennen mainitsee jonkin seikan, on haastateltavan pääteltävä kannattaako syventämiseen ryhtyä. *Lisäkysymysten* tarkoitus on kohdentaa tarkastelua oikeisiin asioihin. Kysymystekniikassa voi olla myös virheitä, esimerkiksi haastattelija saattaa kysyä kysymyksiä, joihin haastateltava on jo vastannut edeltävässä kysymyksessä. (Hirsjärvi ym. 2010, 107–110, 125.)

Toisinaan haastattelun teema on arkaluontoinen. Tällaisia aiheita ovat muun muassa haastateltavien ikä, sairaudet, koulutustaso tai sosiaaliluokka. Tällöin ihmisten voi olla helpompi vastata aiheisiin strukturoiduilla kysymyslomakkeilla. Haastateltava voi täyttää lomakkeen tai hänen osoittaa vastausvaihtoehtoista sopivimman. Joskus haastattelu sujuu väkinäisesti. Haastattelu ei tuota tarkoituksenmukaista materiaalia, jos haastateltava reagoi kysymyksiin ”en mä tiedä”. Tällöin on muistettava, että henkilö ei todella tiedä, aihealue on liian arka tai hän ei vaan voi keskittyä haastatteluun. On muistettava, että joillekin käsitteellinen ajattelu ja itsensä ilmaiseminen tuottaa vaikeuksia. Yleisempää kuitenkin on ihmisten halukkuus olla haastateltavana. Haastattelun ulkoisia häiriötekijöitä voivat olla puolison tai lasten läsnäolo. Tämä saattaa aiheuttaa haastattelijassa turhautumista, jos hän kokee oman työn mitätöimistä. (Hirsjärvi ym. 2010, 115–116, 126–127.)

Eleet, ilmeet ja asennot on otettava huomioon haastattelutilanteessa. Olemuksesta voidaan päätellä, milloin on saatu hyvä kontakti haastateltavaan. Kasvoista näkee arkoja aiheita käsiteltäessä punastumisen tai kalpenemisen. Jännittäminen saattaa näkyä suun kuivumisena ja huulten kostuttamisena. Haastattelijan on hyvä tiedostaa, että hiljaisuutta ei tarvitse heti täyttää. Jos hiljaiset hetket täyttää lisäkysymyksillä, voi olla, ettei koskaan saa toivomaansa vastausta. Taukoa vaatii sellaiset

kysymykset, jossa haastateltava joutuu palauttamaan mieleensä menneisyyden tapahtumia. (Hirsjärvi ym. 2010, 119–122.) Osa haastatteluista tehtiin puhelimella ja tällöin ei sanatonta viestintää päästy tulkitsemaan. Lisäksi oli muistettava antaa aikaa vastaukselle.

5.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksellinen opinnäytetyö tarkasteli, kuinka asiakkaat kokivat dialogisuuden ja perheterapeuttisuuden kuntoutusjakson aikana. Tutkimuskysymys sisälsi myös eri työskentelymuotojen hyödyllisyyden arvioinnin. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä SOS-Lapsikylän ohjaajien ja asiakkaiden kanssa.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, mitä on dialogisuus ja perheterapeuttisuus perhekuntoutuksessa. Tavoitteena oli saada asiakkaan, ohjaajan ja perheterapeutin näkemys siitä, miten dialogisuus ja perheterapeuttisuus näyttäytyvät ja toteutuvat SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa. Työssä selvitettiin, millainen toiminta hyödyttää perheitä prosessissa, ja miten he kokevat hyötyvänsä asiakkuudesta.

Taustakysymyksiä kysyttiin muun muassa perhekuntoutukselle asetettuja tavoitteita ja pyydettiin arvioimaan perhekuntoutuksen onnistuneisuutta. Nämä tiedot kiinnostivat meitä tulevina ammattilaisina, sekä SOS-Lapsikylää perhekuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta. Tavoitteena oli saada SOS-Lapsikylän kehittämistyölle ideoita, antaa ohjaajille palautetta työstään sekä antaa asiakkaille mahdollisuus osallisuuteen. Tavoitteena oli myös saada arvokasta tutkimusmateriaalia, jota analysoida opinnäytetyötä varten.

5.3 Opinnäytetyön toteutus

Tässä opinnäytetyössä käytettiin pääasiassa laadullista tutkimusmenetelmää: teemahaastattelua ja Webropol-kyselyä (liite 3). Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoitus oli teemahaastattelun (liite 2) avulla selvittää, miten dialogisuus ja perheterapeuttisuus näyttäytyvät asiakkaan ja ohjaajan kokeman perhekuntoutuksessa. Haastattelumenetelmä jaettiin vielä kahteen eli osa haastateltiin puhelimella osa kasvotusten. Tämä johtui siitä, että osa asiakkaista asui kaukana.

Asiakkaita haastateltiin yhteensä kuusi. Haastateltavana oli neljä naista ja kaksi miestä. Kaikki perheet olivat päättäneet perhekuntoutuksen viimeisen puolen vuoden aikana. Suurin osa (5) haastateltavista oli päättänyt sen viimeisen kuukauden aikana. Jo kotiutuneilta SOS-Lapsikylien perhekuntoutus asiakkailta pyydettiin lupaa tutkimukseen osallistumisesta. Osa haastateltavista toimitti luvan suoraan työ sähköpostiin. Eräs perhe toimitti luvan postitse, joka ei lakon vuoksi ehtinyt tulla lapsikylään ennen aineiston analyysia. Aineisto otettiin kuitenkin analyysissa huomioon, sillä lupa haastatteluun oli tallentunut puhelimeen. Haastattelut toteutettiin soittamalla kaiutinpuhelu tai kohtaamalla asiakas kasvotusten SOS-Lapsikylässä kuntoutuksen viimeisinä hetkinä. Haastattelut nauhoitettiin, jotta saatiin tallennettua täsmällisesti asiakkaiden vastaukset. Haastattelu noudatti kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä teemahaastattelun keinoa, joka antoi vapautta edetä asiakkaan tahtisesti.

Aineisto kerättiin työntekijöiltä tietokoneella hyödyntäen Webropol-kyselyä. Webropol on Online pohjainen työkalu kyselytutkimusten tekemiseen. (Webropol s.a). Ohjaajat arvioivat muuan muassa onnistuneen perhekuntoutuksen edellytyksiä sekä sitä, miten dialogisuus ja perheterapeutisuus näyttäytyvät asiakastyössä (liite 1). Kyselyyn osallistui ohjaajia kolmesta SOS-Lapsikylän perhekuntoutusyksiköstä. Perheterapeuttien vastauksia saatiin vain yksi, joten alkuperäisistä suunnitelmista huolimatta päätettiin tuloksista poissulkea tämän ammattikunnan edustajat. Työssä huomioitiin muun muassa työntekijöiden kiire aineistoon vastatessaan. Yhdessä yksikössä vastaaminen järjestettiin työajalla. Kahdelle muulle yksikölle annettiin lisäaikaa vastauksiin, sillä ensimmäisellä kierroksella niitä tuli niukasti. Lopulta saatiin ohjaajien vastauksia yhteensä kymmenen.

Asiakkaiden haastattelu aloitettiin taustakysymyksillä (milloin olette kotiutuneet kuntoutusjaksolta, kuinka pitkä kuntoutusjaksonne oli, mitä tavoitteita perheellenne asetettiin perhekuntoutuksen alussa), joiden tavoite oli avata keskusteluyhteys ja palauttaa perhekuntoutusjakson aika asiakkaiden mieleen. Nämä nähtiin myös avauskysymyksenä, joihin asiakkaan oli helppo vastata. Kysymykset, miten perhekuntoutus mielestänne vaikutti perheenne tilanteeseen, ja mikä kuntoutuksessa ei palvellut teidän perheenne tarpeitanne olivat myös avaavia kysymyksiä ja teemaan johdattelevia. Ne tulkittiin myös asiakkaiden muistia virkistäviksi kysymyksiksi tai tarkentaviksi kysymyksiksi.

Kysymykset kuusi ja seitsemän selvensivät käsitettä. Kysymyksessä kuusi oli lueteltu perhekuntoutuksen työmenetelmiä, ja asiakasta pyydettiin arvioimaan niiden hyödyllisyys muistaen perheen kuntoutustavoitteet. Kysymyksen asettelu ei noudata tyypillistä teemahaastattelun menetelmää, sillä se ei ollut avoin kysymys. Kysymys on kuitenkin osa laadullista tutkimusmenetelmää. Strukturoituun kysymykseen päädyttiin siksi, että perhe ei välttämättä tunne sosiaalialan menetelmäsanoja. Lisäksi saataisiin selkeästi osoitettua, mitkä työskentelymuodot nähdään perhettä hyödyttävinä.

Kysymys seitsemän koski dialogisuutta. Dialogisuus avattiin alakäsitteisiin vapaus ilmaista itseään, empaattinen kuunteleminen, kunnioittaminen, keskinäinen luottamus ja kohtaaminen vertaisena. Tämä nähtiin olennaisena, sillä dialogisuus käsitteen ymmärtäminen olisi vaatinut asiakkailta erikoistietämystä. Lähes jokainen haastateltava osasi nimetä osa-alueista käytännön esimerkkejä, mikä kertoo siitä, että määritelmä oli sisäistetty. Alakäsitteestä pyydettiin antamaan esimerkkejä, mikä noudattaa avoimen kysymyksen, ja niin ollen teemahaastattelun, kriteereitä.

Kysymyksissä kahdeksan ja yhdeksän kysyttiin perheterapeutisuuden hyödyllisyyttä. Ennen haastattelujen tekemistä päätettiin, että asiakkailta kysytään, kuinka he kokivat työskentelyn perheterapeutin kanssa. Tähän päädyttiin, sillä työskentelyssä dialogisuus ja perheterapeutisuus kulkevat käsikädessä. Perheterapeutin työskentely on vain yksi osa perheterapeutisuutta. Perheterapeutisuus huomioi koko perheen.

5.4 Opinnäytetyön aineiston luokittelu, purkaminen ja analyysi

Aineiston **luokittelu** on olennainen osa analyysia, sillä se luo kehyksen, jonka puitteissa aineistoa tulkitaan myöhemmin. Luokittelu on välttämätöntä, jos tapauksia halutaan tyypitellä tai vertailla toisiinsa. Luokitellessa jäsennetään tutkittavaa ilmiötä tai ilmiöitä vertaillen aineiston osia toisiinsa. (Hirsjärvi ym. 2010, 147.) Saadut aineistot luokiteltiin kahteen eri kategoriaan: asiakkaat ja ohjaajat. Tämän jälkeen kategoriat jaoteltiin vielä kahteen alakategoriaan: dialogisuus ja perheterapeuttisuus. Tätä jaottelua hyödynnettiin analyysivaiheessa, sillä niistä tyypiteltiin samankaltaisuuksia. Tässä opinnäytetyössä selvennetään asiakkaiden vastauksia kirjaimella A ja ohjaajien vastauksia kirjaimella O.

Mikäli aineistoa ei ole keruuvaiheessa purettu ja tarkastelu, on se käsiteltävä ja analysoitava mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Tällöin aineisto on vielä tuore ja se inspiroi tutkijaa. Mikäli tietoja on joiltakin osin täydennettävä tai selvitettävä, on se tehtävissä helpommin heti haastatteluiden jälkeen. Kuitenkin asioihin on hyvä ottaa ajoittain ajallista etäisyyttä, jolloin tuloksia voidaan tarkastella laajemmasta perspektiivistä ja kokonaisuutena. (Hirsjärvi ym. 2010, 135.) Haastatteluaineistot purettiin sitä mukaa, kun niitä saatiin tehtyä. Webropol-kysely purettiin vastausajan päätyttyä.

Aineisto voidaan **purkaa** periaatteessa kahdella tavalla. Toisessa aineisto kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan eli litteroidaan. Litterointi voidaan tehdä koko haastattelun dialogista tai valikoiden. Toinen vaihtoehto on, että aineistoa ei kirjoiteta tekstiksi, vaan päätelmiä ja koodaamista tehdään suoraan tallennetusta aineistosta. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole yksiselitteistä ohjetta. (Hirsjärvi ym. 2010, 138–139.) Koska haastateltavia oli vain kuusi, päätettiin litteroida keskustelut kokonaisuudessaan. Aineistot litteroitiin Word-ohjelmalle sitä mukaa, kun niitä saatiin tehtyä. Kaikki oli litteroituina yhdessä viikossa. Haastattelutuotos kirjoitettiin Word-ohjelmaan siten, että kysymyksien alle koottiin asiakkaiden vastaukset. Aineistoa tuli yhteensä 22 sivua, fontti oli tahoma, fonttikoko 10 ja riviväli 1,5. Ohjaajien aineistoa Webropol ohjelmasta saatiin yhteensä 8 sivua, ja teksti oli hyvin tiiviillä rivivälillä.

Mitä syvempi dialogi on haasteltavan ja haastattelijan välillä ollut, sitä rikkaampi on siitä saatu materiaali ja muu muistiin painettu materiaali. Haastattelijan ollessa tapahtuman keskipisteessä käyttäen useita erilaisia menetelmiä, kuten haastattelua, havainnointia ja videointia, on haastattelija saanut haltuunsa suuren aineiston. Kaikkea materiaalia ei yleensä ole tarpeen analysoida, eikä tutkija pysty yksinkertaisesti kaikissa tapauksissa hyödyntämään kaikkea keräämäänsä aineistoaan. (Hirsjärvi ym. 2010, 135.) Kaikkia asiakkaiden ja ohjaajien taustakysymyksiä ei analysoitu. Analyysin ulkopuolelle jäivät kysymykset ohjaajien työvuosista ja asiakkaiden kotiutumispäivämäärä. Kysymykset työmenetelmien hyödyllisyydestä ja perhekuntoutuksen tavoitteista eivät saaneet analyysissa niin suurta painoarvoa kuin pääkysymykset dialogisuudesta ja perheterapeuttisuudesta.

Analyysi erittelee ja luokittelee aineistoa, kun taas synteesi pyrkii luomaan kokonaiskuvan. (Hirsjärvi ym. 2010, 143–144.) Kvalitatiivisen tutkimuksen vastakohtana usein pidetään kvantitatiivista

tutkimusta. Nämä voidaan erottaa toisistaan, mutta niitä voi yhtä hyvin soveltaa samassa tutkimuksessa ja saman aineiston analysoinnissa. Kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysiä voidaan pitää toistensa jatkumona, ei toisiaan poissulkevinä analyysimalleina. (Alasuutari 2011, 31–32.)

Laadullisen analyysin pääpiirteitä on neljä. Analyysi alkaa jo haastattelutilanteessa, joka nähdään ensimmäisenä vaiheena. Haastattelussa tehdään havaintoja ilmiöistä toistuvuuden jakautumisen ja erityistapausten perusteella. Haastattelija voi tyyppitellä tai hahmotella malleja havainnoista sekä kerätä lisää aineistoa täsmentääkseen jotain hypoteesia tai mallia. Toisessa vaiheessa analyysi tehdään yleensä lähellä aineistoa, ja kvalitatiivinen tutkimus säilyttää aineiston alkuperäisessä muodossa. Kolmannessa vaiheessa tutkija käyttää päättelyä, joko induktiivista tai abduktiivista. Induktiivisessa otteessa on olennaista aineistolähtöisyys, kun taas abduktiivisessa päättelyssä tutkijalla on valmiina teoreettisia johtideoita. Näitä tutkija todentaa aineistonsa avulla. Vaiheessa neljä tutkija päättää käyttämänsä analyysitekniikat. Laadullisessa tutkimuksessa ei nähdä yhtä oikeaa analyysitapaa. (Hirsjärvi ym. 2010, 136.)

Kvalitatiivisissa analyyseissä tutkijan tavoitteena on päästä onnistuneisiin tulkintoihin. Aineistoja voidaan tulkita monin eri tavoin ja eri näkökulmista. Laadullisessa tutkimuksessa tulkintoja tehdään sisäkkäisesti, jota voidaan havainnollistaa kuviolla. (Hirsjärvi ym. 2010, 151.) Asiakkaiden aineistot luokiteltiin ja merkittiin kirjaimilla a–f. Ohjaajien vastaukset saatiin tulostettua suoraan Webropol ohjelmasta siten, että jokaisen kysymyksen alla oli kaikkien vastaukset. Ohjaajien vastauksista teetettiin samoja termejä ja samankaltaisuuksia. Asiakkaiden vastauksille tehtiin samoin eli niistä koottiin yhteen samoja elementtejä sisältävät kommentit.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Perhekuntoutukseen tullaan erilaisin tavoittein

Laadullisen opinnäytetyön tutkimuskysymys oli, miten dialogisuus ja perheterapeuttisuus näyttäytyvät asiakkaan ja ohjaajan kokemana perhekuntoutuksessa. Ohjaajien vastauksia saatiin yhteensä kymmenen. Heistä seitsemän (7) on työskennellyt perhekuntoutuksessa alle 2-vuotta ja loput 3 on työskennellyt kahdesta viiteen vuotta.

Ohjaajilta (O) kysyttäessä, millaisin perustein he olivat havainneet perheiden ohjautuvan perhekuntoutukseen, vastauksissa näkyi samankaltaisia havaintoja. Asiakkailta kysyttiin myös, mitkä olivat heille perhekuntoutuksessa asetetut tavoitteet. Asiakkaat (A) kuvasivat tavoitteita omin sanoin niin hyvin kuin ne muistivat.

Yksi eniten havaintoja saanut peruste oli erilaiset vuorovaikutushaasteet perheissä.

O: *”Perheillä on usein selkeitä ongelmia vuorovaikutussuhteissa. Vanhempien välillä ongelmiin voi liittyä väkivaltaa ja runsasta riitelyä. Ongelmat ovat niin suuria, että lapset reagoivat niihin. Vuorovaikutuksen ongelmat voivat olla myös lapsen ja vanhemman välisiä, tällöin vuorovaikutus on usein vähäistä ja keskittyy negatiivisiin tilanteisiin.”*

O: *”Perheillämme on mm. tuen tarvetta vanhemmuudessa, erilaisia pulmia perheen vuorovaikutuksessa, mielenterveysongelmia.”*

O: *”Yleisimpinä perusteina ovat ehkä perhedynamiikan epätasapaino ja kommunikatiovaikeudet perheessä.”*

A: *”Perhetilanne kaikinensa piti saaha rauhottumaan.”*

A: *”Parisuhteen vakauttaminen.”*

A: *”Että kaikki voijaan hyvin.”*

Toinen havainto liittyi vanhempien kasvatuksellisiin haasteisiin, arjen hallintaan ja rajojen asettamiseen ja struktuuriin.

O: *”Ongelmia voi olla myös arjen hallinnassa. Asiakasperheiden vanhempien vanhemmuus vaatii usein tukea ja näyttäytyy vääristyneenä perheen tullessa kuntoutukseen”*

O: *”Vanhempien keinottomuus kasvatuksessa ja päivittäistoimintojen/asiain avuttomuus”*

O: *”Lasten oireilusta syntynyt huoli, vanhempien jaksamattomuus, pitkään jatkunut keinottomuus”*

O: *”Vanhempien väliset ristiriidat, kasvatukselliset pulmat, vanhempien mt ongelmat”*

A: *”Lapsen levottomuus, että mistä se niinku johtuu.”*

A: *"Lastenhoitamiseen ja hoitoasiat."*

A: *"Sääntöjä ja rajoja lapsille vähä paremmin."*

Jälkimmäisessä vastauksessa nousee esille kolmas eniten havaintoja saanut haaste: vanhempien mielenterveysongelmat.

O: *"Vanhempien mielenterveysongelmat ja niistä aiheutuvat lapsiin heijastuvat vaikutteet ovat yleisiä asiakasperheissä"*

O: *"Perheillämme on mm. mielenterveysongelmia"*

O: *"Vanhempien päihteiden käyttö/mielenterveyden haasteet."*

A: *"No lääkitysasiat kuntoon."*

Vastauksista ilmeni, että tämän hetkinen teoriatieto ja aiemmat tutkimukset vastaavat ohjaajien ja asiakkaiden näkemyksiä. Asiakkaat ja ohjaajat nostivat selkeästi esille kolme syytä, joiden vuoksi perhekuntoutus näyttäytyy tarpeellisena. Näitä olivat vuorovaikutushaasteet perheessä, vanhempien mielenterveysongelmat sekä keinottomuus kasvatuksessa ja arjen hallinnassa.

Nämä yllämainitut haasteet nousivat esille myös Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH 2018) -tehdystä tutkimuksesta. Tässä näkyy tämän hetken yhteiskunnan haasteet lapsiperheiden keskuudessa. On ymmärrettävää, että samankaltainen tutkimus menneisyydessä ja tulevaisuudessa antaa todennäköisesti erilaisia tuloksia. On tärkeää, että ilmiö sijoitetaan aikaan, paikkaan ja siihen kulttuuriin, johon ilmiö kuuluu. Kontekstitieto eli asiayhteyttä kuvaava tieto, on tärkeää, jotta ymmärretään ilmiöiden laajempi sosiaalinen ja historiallinen merkitys. (Hirsjärvi ym. 2010, 146.)

6.2 Onnistuneen perhekuntoutuksen edellytykset

Opinnäytetyön teoriaosuudessa on aiemmin todettu, että perhekuntoutus on tavoitteellinen tukitoimi perheille. Yhteisten tavoitteiden lisäksi tukitoimien oikea-aikaisuus ja perheen halukkuus osallistua perhekuntoutukseen on merkityksellistä kuntoutuksen onnistumisen kannalta. Alle on kerätty SOS-Lapsikylän ohjaajien näkemyksiä perhekuntoutuksen onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä.

O: *"Perheen on oltava motivoitunut ottamaan apua vastaan."*

O: *"Asiakkaan sitoutuminen työskentelyyn ja kuntoutukseen."*

O: *"Luottamussuhteen rakentuminen, ..., motivaation syntyminen, ..., työskentelyyn sitoutuminen."*

O: *"Edellytyksiä ovat mm. vanhempien sitoutuminen perhekuntoutukseen - heidän motivaationsa ja kykynsä ottaa muutosehdotuksia vastaan, vanhempien osallisuus prosessiin ja keskusteluihin myös vaikeista asioista, ..., luottamuksellisen suhteen luominen ohjaajiin"*

O: *"..., työntekijöiden välinen rakentava/moniammatillinen yhteistyö, kaikkien osapuolien tiedossa olevat yhteiset tavoitteet, ..."*

O: *"... perheen halu ja kyky ottaa vastaan apua ja ohjausta, ..., perheen hyvä sitoutuminen muutostyöhön, toimiva yhteistyö kaikkien perheen tilanteeseen liittyvien osapuolten kesken."*

Kysyttäessä ohjaajilta, mitkä ovat edellytykset onnistuneelle perhekuntoutukselle, lähes jokaisessa vastauksessa painotettiin asiakasperheiden motivoituneisuutta ja sitoutuneisuutta. Myös luottamusuhde työntekijän ja asiakasperheen välillä nostettiin usein esille. Moniammatillinen yhteistyö ja läpinäkyvyys lähettävän paikkakunnan sosiaalityöntekijöiden kanssa todettiin tärkeäksi. Ohjaajilta saatu tieto vastaa aiempaa tutkittua tietoa.

6.3 Perhekuntoutus vaikuttaa perheen tilanteeseen: *"Avasi silmiä monille asioille"*

Haastattelukysymys neljä oli "Miten perhekuntoutus mielestänne vaikutti perheen tilanteeseen?".

Vastaaja A: *"Hyvin, se avasi silmiä enemmän."*

Vastaaja B: *"Sekavasti, lapsi ei hyväksy tavallaa sitä, että eläkää omaa elämäänsä ja kokeilee rajojaan. Mutta on päässy pois sieltä ja sillä tavalla saanu täällä rauhassa olla, omilla oloissaan sillätavalla normaalisti, vaikka onkin aikatauluja ja sen semmoisia. Ei ole niitä häiritseviä."*

Vastaaja C: *"Ei millään tavalla."*

Vastaaja D: *"Kyllä tuli sitä selkeyttä. Muutoksia tullut. Avasi silmiä monille asioille."*
"Koin hyvänä, että sain apua."

Vastaaja E: *"Kyllä se rauhoitti. Tasapainotti meidän välejä."*

Vastaaja F: *"Positiiviset näkymät. Hyvä paikka oli."*

Rakentavan työskentelyn ja muutokseen tähtäävän asettelun lähtökohtana on molemminpuolinen ymmärrys eikä eteneminen tapahdu kummankaan ehdoilla (Mönkkönen 2018, 107–108). Perhekuntoutuksen on todettu olevan tavoitteellista ja muutokseen tähtäävää. Tämä näkyy myös asiakkaiden vastauksista. Vastaajat A ja D kokevat kuntoutusajanjakson avanneen silmiä, mikä voidaan nähdä askeleena kohti muutosta. Tämä kuvastaa ympäristönvaihdon merkityksellisyyttä kuntoutusprosessissa, mikä edesauttaa kuntoutuksen onnistumisessa. Vastaaja D käyttää itsekin vastauksessaan sanaa *muutos*, josta huomaa asiakkaan ymmärtäneen ajanjakson vaikutuksen. Vaikka vastaaja B ei suoranaisesti käytä sanaa *muutos*, on vastauksesta tulkittavissa ympäristönvaihdon merkitys prosessissa. Hän kuvaa: *"On päässy pois sieltä"* ja *"Saanu sillä tavalla rauhassa olla"*.

Ohjaajien vastauksissa sivuttiin myös muutoksen tärkeyttä ja sitä, kuinka yksilöillä on tapana sokeutua omille ongelmilleen. Nämä kuvastuvat hyvin seuraavassa ohjaajan kommentissa:

O: *"Kuntoutusjakson loppupuolella asiakas monesti kertoo, ettei ollut aiemmin ymmärtänyt mitään miten haastava perheen tilanne on aiemmin ollut, arki on ollut selviytymistä päivästä toiseen."*

Vastaajat D ja E tuovat esille kokemuksen elämäntilanteen rauhoittumisesta perhekuntoutuksen aikana. Tämä on myös askel muutoksen syntyyn. Lisäksi vastaaja E vielä todentaa parisuhteen parantuneen ja tilanteen tasapainottuneen. Vastaajan F mielestä kuntoutus on saanut aikaan *”positiiviset näkymät”*, ja lisää: *”Hyvä paikka oli”*. Kommenteista kuvantuu se, että kuntoutus on vaikuttanut asiakkaaseen.

Toisaalta vastauksessa C nousee esille kokemus, ettei perhekuntoutus ole juurikaan vaikuttanut perheen tilanteeseen. Lisäksi vastaaja B toteaa aluksi perhekuntoutuksen sekoittaneen heidän tilannettaan. Myöhemmin hän kuitenkin nostaa esille kuntoutuksen positiivisia vaikutuksia toteamalla haittatekijöiden poistuneen elämästä.

Haastattelukysymys viisi oli *”Mikä kuntoutuksessa ei palvellut teidän perhettänne? Miksi?”*.

Suurin osa vastauksista olivat yhteneväisiä toistensa kanssa. Vastaajat eivät nimenneet mitään toimimatonta menetelmää tai työskentelytapaa. Tämä kuvastuu vastauksista: *”Itse koin hyvänä juttuna. En osaa sanoa mitään”* ja *”En kyllä huomannut mitään epäkohtia”*. Vastaukset tukevat aiempia tutkimustuloksia perhekuntoutuksen hyödyllisyydestä.

Kuitenkin yksi asiakas toteaa kriittisesti: *”Perhetyötä, missä ei ollut mitään järkeä.”* Kysyttäessä perusteluja vastaukselle, asiakas toisti aiemmin sanomansa. Vastauksesta kuvantuu muun muassa se, miten tärkeää on työskentelyiden suunnittelu.

6.4 Perhekuntoutuksen dialogiset menetelmät asiakkaan ja ohjaajan kokemana

Teorian lähtökohtana oli dialogisuus, jonka on jo aiemmin kuvattu herättelevän näkökulmia, etsivän uusia vaihtoehtoja, olevan molemminpuolista ymmärrystä ja vastavuoroisuutta, kuuntelevan asiakasta ja antavan tunteen arvostuksesta. On myös todettu, että kysymysten tulee olla helposti ymmärrettäviä ja lyhyitä sekä akateemista kielenkäyttöä tulee välttää. Tämän lisäksi tulee välttää kysymyksiä, jotka ovat epäselviä tai edellyttävät vastaajalta erikoistietämystä.

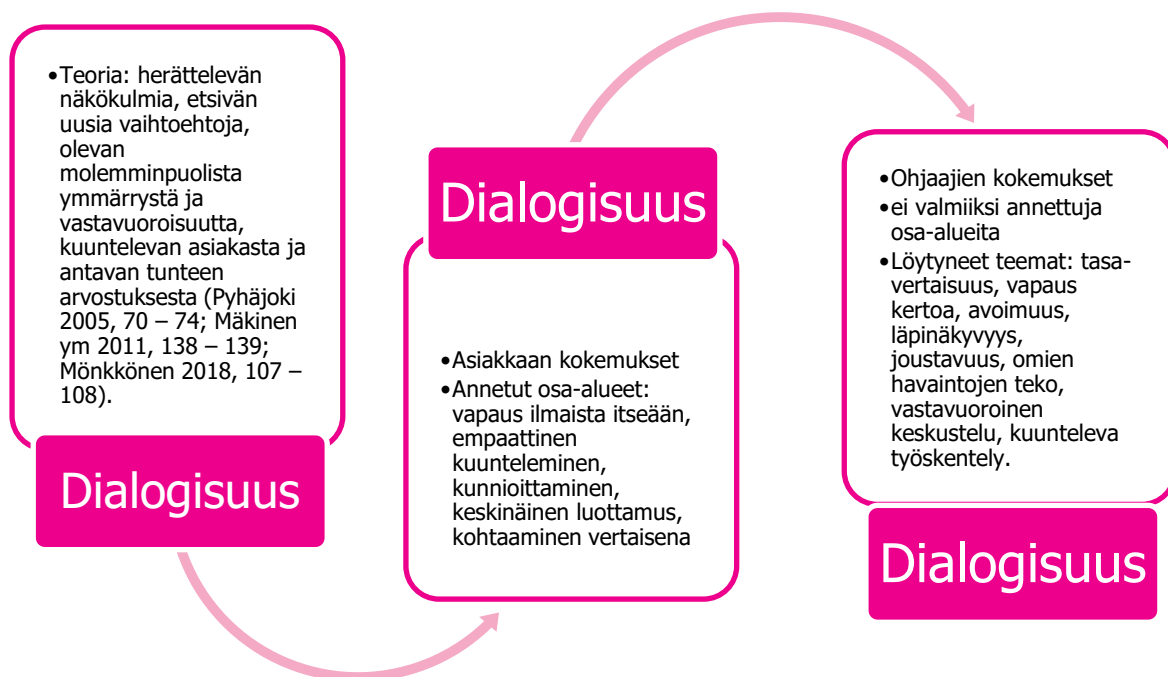
Seuraava taulukko vertailee asiakkaan kokemusta ja ohjaajan näkemystä dialogisista osa-alueista. Teoriaa hyödyntäen haastatteluun poimittiin dialogisuuden tarkastelu osa-alueiksi vapauden ilmaista itseään, empaattisen kuuntelemisen, kunnioittamisen, keskinäisen luottamuksen ja kohtaamisen vertaisena.

Dialogiset osa-alueet	Asiakkaan kokemus		Ohjaajan näkemys	
Vapaus ilmaista itseään	<i>"Terapeutin keskusteluissa, perhetyössä, on saanu sanoo mielipiteen ja ilmaista itseään."</i>	<i>"Koin, että oli oikeus omaan mielipiteeseen."</i>	<i>"Jokainen tulee kuulluksi ja työskentelyä tarkastellaan asiakkaan näkökulmasta."</i>	<i>"Annetaan asiakkaan itse kertoa ja tehdä hainintoja omasta elämästään."</i>
Empaattinen kuunteleminen	<i>"Viikko-ohjelmassa ei ole huomioitu toiveita - vähän kuin lapsen kanssa keskustelisi."</i>	<i>Tuli kahdenkeskisillä keskusteluilla joko ohjaajan tai perheterapeutin kanssa."</i>	<i>"Kuuntelevaa työskentelyä asiakkaan kykenevän tahdin mukaisesti."</i>	<i>"Vastavuoroista keskustelua ohjaajan ja asiakkaan välillä."</i>
Kunnioittaminen	<i>"Minä kunnioitin myös teitä. En missään vaiheessa ajatellut, että vähättelisin tai olisin ylimielinen teitä kohtaan."</i>	<i>"Saan toimia itsenäisesti."</i>	<i>"Dialogisuuteen kuuluu perheen tahdissa eteneminen ja joustavuus."</i>	<i>"Dialogisuus tarkoittaa... avointa keskustelua." "Avoimuus ja läpinäkyvyys täytyy olla."</i>
Keskinäinen luottamus	<i>"Olin kartalla koko ajan. Tiesin, mitä ja miten tehdään".</i>	<i>"Aina soittaa voinko tehdä näin tai näin. Kysyttiin lupaa etukätteen olla yhteydessä asioissa."</i>	<i>"...Työntekijällä ei voi olla piilotavoitteita vaan huolista pitää voida kertoa rehellisesti."</i>	<i>"...uskaltaa vapaasti kertoa ohjaajalleen mieltään painavia asioita."</i>
Kohtaaminen vertaisena	<i>"Hierarkia ero on, ei pysty olemaan oma ihminen täysin."</i>	<i>"Kohdeltiin ihan tavallisenä ihmisenä."</i>	<i>"Dialogisuus tarkoittaa mielestäni tasavertaisuutta ja avointa keskustelua."</i>	<i>Dialogisuus tarkoittaa...tasavertaisuutta."</i>

TAULUKKO 1. Dialogisuuden näyttäytyminen asiakkaiden kokemusten ja ohjaajien näkemysten perusteella.

Ohjaaja ja asiakas kokevat dialogisuuden samankaltaisina (taulukko 1.). **Vapauden itsensä ilmaisuun** asiakkaat kokivat, että heillä on lupa puhua ja sanoa mielipide ja näkemys. **Empaattinen kuunteleminen** ei asiakkaan mielestä onnistunut, sillä hänen toivettaan viikko-ohjelman aikataulu- tuksessa ei oltu kuultu. Toisaalta toinen asiakas koki tulleen kuulluksi yksilö- ja pariajoilla. Kun kysyttiin **kunnioittamisesta**, asiakas nosti esille näkökulman, että myös hän kunnioitti työntekijöitä. Tämä näkökulma oli meille opinnäytetyön tekijöille ennalta-arvaamaton. Asiakas koki vapauden itsenäiseen toimintaan kunnioittamisena. **Keskinäisen luottamuksen** asiakkaat ymmärsivät luottamuksellisena tiedonsiirtona. Eli he luottivat siihen, ettei asioita hoideta heidän tietämättään. **Kohtaamisen vertaisena** asiakkaat kokivat eri tavalla. Toisaalta koettiin eroja, ja työntekijää pidettiin ”ylempi arvoisena”, sillä hierarkia (Tieteen termipankki s.a.) terminä korostaa asettautumista eri tasoille. Toisaalta koettiin olevan työntekijän kanssa samanarvoisia. Vaikka asiakkaille oli osa-alueet kysymysten asettelussa ennakkoon määritelty, löytyy samoja teemoja myös ohjaajien avoimen kysymyksen vastauksista. Ohjaajien vastauksissa toistuu termit *tasavertaisuus*, *vapaus kertoa*, *avoimuus*, *läpinäkyvyys*, *joustavuus*, *omien havaintojen teko*, *vastavuoroinen keskustelu*, *kuunteleva työskentely*.

Alla oleva kaavio tehtiin kuvaamaan tutkimuksen synteisiä. Ohjaajien avoimen kysymyksen vastauksista löydettiin samoja elementtejä kuin asiakkaille valmiiksi teemoitetusta kysymyksestä. Prosessista johdettiin, että dialogisuus näyttäytyy ohjaajille tasavertaisuutena, asiakkaan vapautena kertoa kokemuksistaan ja vastavuoroisena keskusteluna, avoimena työskentelynä ja läpinäkyvyytenä sekä kuuntelevana työskentelynä. Nämä nähdään teoreettisena tulkintana dialogisuudelle.

KUVIO 2. Dialogisuus teorian, asiakkaiden ja ohjaajien näkökulmasta.

6.5 Perhekuntoutuksen perheterapeuttiset menetelmät asiakkaan kokemana ja ohjaajan näkökulmasta

Perheterapeuttisuus oli käsitteenä haastava konkretisoida asiakkaiden kysymyksiin. Niin ollen kysymyksen asettelussa käytettiin *perheterapia*- käsitettä. Näin saatiin asiakkailta kokemuksia perheterapiasta. Saaduista asiakkaiden ja ohjaajien aineistoista etsittiin samankaltaisuuksia.

Kysyttäessä asiakkailta, millaisin keinoin perheterapeutti vaikutti kuntoutumiseenne, lähes kaikki asiakkaat vastasivat hänen vaikuttaneen *”hyvin”*. Avoimella kysymyksellä pyydettiin asiakasta kuvailemaan esimerkkejä työskentelystä. Asiakkaat kokivat tärkeänä yksilöajat kuin myös pariajat perheterapeutin kanssa. Perheterapeutin ajoista kuvautui tärkeäksi läsnäolo ja kuuntelu. Asiakas vertasi perheterapiaa aikaisempiin terapiakokemuksiinsa seuraavasti: *”Luottamusta ei luo, jos terapeutti katselee seiniin ja haukottelee”*. Nyt kokemus oli kuitenkin positiivinen: *”Hän on ihminen oikeassa työssä”*. Ohjaajilta kysyttiin: Miten perheterapeuttinen työote näkyy työskentelyssä? Lisäksi pyydettiin kuvailemaan työskentelyä esimerkein.

Jokaisessa ohjaajan vastauksessa perheterapeuttisuuden määriteltiin huomiovan **koko perhe**. Vastauksissa nousi esille jokaisen perheenjäsenen yksilöllinen huomioiminen. Kuvattiin, että jokainen perheenjäsen vaikuttaa perheen systeemiin. Tämä kuvastui esimerkiksi kommentissa: *”Koko perheen vuorovaikutus ja dynamiikka ovat työskentelyn keskiössä”*.

Asiakkaat kokivat tärkeäksi perheterapeutin pariajat. Tällöin he pystyivät paneutumaan muun muassa parisuhteen vuorovaikutuksen haasteisiin. Perheterapeutin pariaikojen tärkeydestä kertoi esimerkiksi seuraava kommentti: *”Sai keskustella tärkeistä asioista nii, ettei lapset oo läsnä.”* Perheterapeutin yksilöajat koettiin myös tärkeiksi. Tällöin puoliso ei ollut mukana ja sai puhua luottamuksellisesti omista ajatuksistaan.

Toiseksi olennaiseksi elementiksi ohjaajat nostivat **työskentelyn suunnitelmallisuuden**. Työntekijöiden työskentely samansuuntaisesti koettiin tärkeänä. Perheessä työskentelyille on suunniteltu runko ja *”punainen lanka”*. Työskentelystä ja linjauksista keskustellaan tiimissä toisten työntekijöiden kanssa. Asiakkaalle työskentelyn suunnitelmallisuus näkyi siten, että aiemmin käsiteltyihin teemoihin palattiin uudelleen. Tämä kuvantui kommentista: *”... ja palataan niihin seuraavilla kerroilla.”* Niihin sanalla asiakas viittaa käytyihin keskustelunaiheisiin.

”Dialogisuus ja perheterapeuttisuus ilmenevät limittäin perhekuntoutuksessa”, totesi eräs ohjaaja. Menetelmät ovat lähekkäin ja niitä oli hankalaa erotella toisistaan. Yksi dialogisuuden osa-alue on **läsnäolo ja kuuntelu** perheterapiatyöskentelyssä. Asiakkaiden vastauksista nousi esille, että perheterapeutin ajoilla he olivat kokeneet tulleen kuulluksi (Taulukko 2)

Myös toinen dialogisuuden elementti nousi esille niin ohjaajien kuin asiakkaiden vastauksista. Tämä oli **asiakkaan tahdissa eteneminen**. Eräs ohjaaja kuvasi tätä kommentilla: *”Voimme antaa asiakkaalle vaihtoehtoja, mutta asiakas itse tekee päätökset omasta elämästään”*. Muuan asiakas kertoi,

että: *”Jos on valmis puhumaan, niin puhuu, muttei vaadi puhumaan.”* Tällä kommentilla asiakas viittasi siihen, että perheterapeutti kuunteli ja eteni asiakkaantahtisesti.

Seuraavaan taulukkoon on koottu asiakkaiden kokemuksia perheterapiasta ja ohjaajien näkemyksiä perheterapeutin toteutumisesta SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa. Vasempaan reunaan yhdistettiin perheterapeutin elementit, jotka päätettiin vastaustuloksista.

Perheterapeutin toimintamalli	Asiakkaan kokemus perheterapiasta	Ohjaajan näkemys perheterapeutin toiminnasta
Huomioidaan koko perhe	<i>”Perheterapeutin pari aika. Sai näyttää nahkansa.” ”Sai keskustella tärkeistä asioista niille lapset oo läsnä.”</i>	<i>”Nähdä systeemin (perhe) toimintaa, vuorovaikutusta, vahvistaa perhettä kokonaisuutena, jossa jokaisen olisi hyvä olla. Jokainen on tärkeä osa kokonaisuutta ja jokaisella on siinä oma vastuunsa.”...”että koko perhettä autetaan, ei vain yhtä yksilöä perheessä.”</i>
Työskentelyn suunnitelmallisuus	<i>”Otetaan vastaan sellaisena kuin on ja palataan niihin seuraavilla kerroilla.”</i>	<i>”Työnjako tulee olla perusteltu niin, että kaikki työntekijät työskentelevät samansuuntaisesti, ’punainen lanka’ on selkeä.” ”Työskentelyistä, sen linjoista ja toteutuksesta keskustellaan työyhteisössä.”</i>
Läsnäolo ja kuuntelu (dialogisuus)	<i>”Hyvin vaikutti. Yksilöajat perheterapeutin kanssa. Oli läsnäoloa ja kuuntelua.” ”Silloin oli helpompi puhua, vapaantuneempi, eikä tarvinnut miettiä. Ei uskalla puhua puolison kuullen niin vapaasti.”</i>	<i>”Ohjaaja järjestää omaa keskustelua ja tekemistä sekä perheen aikuisille että lapsille erikseen.” ”Koko perheen vuorovaikutus ja dynamiikka ovat työskentelyn keskiössä. Dialogisuus ja perheterapeutin toiminta ilmenevät limittäin perhekuntoutuksessa.”</i>
Eteneminen asiakkaan tahtoisesti (dialogisuus)	<i>”Johdatellen. Jos on valmis puhumaan, niin puhuu, muttei vaadi puhumaan.”</i>	<i>”Kaiken työskentelyn lähtökohdaksi on saada asiakas ajattelemaan itse omia tekemiään valintoja ja meidän tehtävänä on olla tukemassa asiakasta omilla valinnoissaan. Voimme antaa asiakkaalle vaihtoehtoja, mutta asiakas itse tekee päätökset omasta elämästään.”</i>

TAULUKKO 2. Perheterapeutin näyttäytyminen osana perheterapiasta systemistisesti toimintamallina.

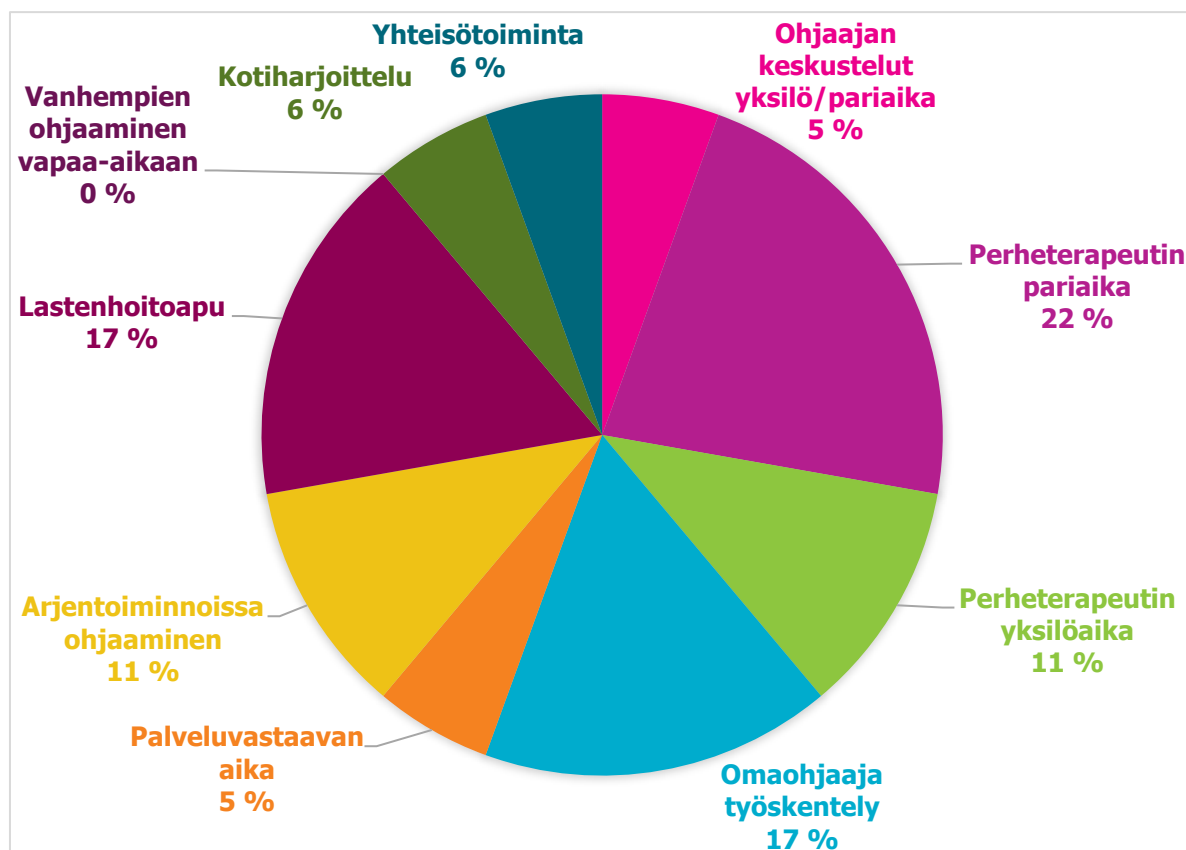
Systeemisen terapian on todettu näkevän ongelmat vaihtelevina ja liittyvän ihmissuhteisiin. Teorian ydin on moniammatillisessa työskentelyssä, jossa yksikön työntekijät käyvät avointa reflektointia keskustelua. SOS-Lapsikylän perhetyössä työskentelee sosiaalityöntekijän lisäksi ohjaajia ja perheterapeutteja, joten siltä osin toiminta noudattaa systeemisen toimintayksikön periaatteita. Lisäksi perhetyöskentelyssä huomioidaan tilanteiden vaihtelevuus ja pureudutaan perheen vuorovaikutuksen haasteisiin. Ohjaajien vastauksissa kautta linjan nousi esille systeemisen perhetyön malli ja sen toteutuminen käytännön työssä.

KUVIO 3. Tutkimustuloksista voidaan johtaa synteesi, jossa päädytään asiakkaiden ja ohjaajien näkemysten kautta perheterapeutteuteen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa on todettu dialogisuuden tärkeys asiakastyössä ja -kohtaamisessa. Kuntoutukselle asetetut tavoitteet tekevät työskentelystä suunnitelmallista. Asiakkaan tahtinen eteneminen edesauttaa muutoksen syntymistä. Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että asiakkaiden ja ohjaajien näkemykset vastaavat aiemmin analysoituja tutkimuksia ja tuotettua teoriatietoa.

6.6 Asiakkaiden kokemukset eri menetelmien hyödyistä

KUVIO 4. SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa työskennellään erilaisilla menetelmillä.

Asiakkaiden mielestä tärkeimmät perhekuntoutuksen työskentelymenetelmät olivat perheterapeutin pari-aika (22%), omaohjaajatyöskentely (17%) ja lastenhoitoapu (17%). Perheterapeuttisuus ja omaohjaaja työskentelyt nojautuvat vahvasti perheterapeuttisuuteen ja dialogisuuteen. Saatujen tulosten perusteella todettiin, että SOS-Lapsikylän viitekehys toteutuu työskentelyssä.

Työskentely perheterapeutin kanssa

Asiakkaat (33%) kokivat perheterapeutin pari- ja yksilöajat tärkeiksi työskentelymenetelmiksi. He kuvasivat parityöskentelyä muun muassa seuraavasti: *”Sai keskustella tärkeistä asioista niin, ettei lapset ole läsnä”, ”Puoliso puhu siinä”* ja *”Se avasi silmiä todellisuuteen”*.

Lyhyesti kuvattuna perheterapeutti toteuttaa vanhempien pariterapiaa, perheterapiaa sekä perheenjäsenten yksilötapaamisia, yhteistyössä omaohjaajien ja palveluvastaavan kanssa. Hän vastaa siitä, että perheessä toteutuu perheen tavoitteita ja tarpeita vastaava terapiaprosessi. Lisäksi hän toteuttaa arjen ohjaustyötä perhekuntoutusympäristössä ja osallistuu kotikäynteihin. (Perehdytyskansio 2019.)

Palveluvastaavan aika

Työskentelyn palveluvastaavan kanssa koki tärkeäksi viisi prosenttia (5%). Eräs asiakas kuvasi tilanteen selkiytyneen huomattavasti työskentelyn myötä. Tällä hän viittaa juridisiin haasteisiin, joita hänellä oli.

Palveluvastaavan toimenkuvaan kuuluu olla sosiaalityön asiantuntija. Hän on päävastuussa yhteydenpidosta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Hän osallistuu perhettä koskeviin neuvotteluihin ja tekee asiakastyötä. (Perehdytyskansio 2019.)

Ohjaajan keskustelu yksilö-/pariaika

Asiakkaista viisi prosenttia piti ohjaajan kanssa käytyjä keskusteluita merkityksellisinä. Eräs asiakas kuvaa keskusteluaikaa seuraavasti: *”Silloin on helpompi puhua, vapautuneempi eikä tarvihe miettiä. Kun ei uskalla puhua puolison kanssa niin vapaasti”*. Sama asiakas kuvaa, ettei hänelle ollut juuri-kaan merkitystä sillä, kuka työntekijöistä oli dialogissa mukana. Pääasia hänen mielestään oli, että sai puhua luottamuksellisesti.

Ohjaaja työskentelee perheissä suunnitelman mukaisesti ja perheen tavoitteita kohti. Ohjaaja suunnittelee ja toteuttaa yhteisöllistä toimintaa. Ohjaajan tehtävänä on havainnoida perheen tilannetta ja raportoida siitä työryhmää. (Perehdytyskansio 2019.)

Omaohjaaja työskentely

Omaohjaaja työskentelyn koki tärkeäksi 17 prosenttia vastaajista. Asiakkaiden kokemaa: *”Pystyy keskustelemaan semmosista asioista, jotka vaivaa mieltä”* ja *”Sai omia purkaa, just näitä huolia”*. Kommenteissa kuvastuu omaohjaaja työskentelyn yksityisyyden merkitys.

Omaohjaajan vastuulla on suunnitelmallinen työskentely perheessä perheen tarpeita ja tavoitteita tukien. Työskentely voi sisältää vanhempien tai lasten yksilötapaamisia, paritapaamisia ja perheen eri kokoonpanojen kanssa työskentelyä perheen arjessa. Omaohjaaja voi työskennellä yksin tai työparina toisen ohjaajan, perheterapeutin tai palveluvastaavan kanssa. Hän vastaa asiakkaan kotiharjoittelun tavoitteiden sopimisesta ja yhteydenpidosta. Omaohjaaja osallistuu kotikäynneille. (Perehdytyskansio 2019.)

Yhteisötoiminta

Kuusi prosenttia vastaajista piti yhteisötoimintaa tärkeänä. Toiminnassa olennaiseksi nousi yhdessä tekeminen ja seura, jota eräs vanhempi kommentoi sanoin *”pääsee toisten kanssa tekemisiin eikä tarvii neljän seinän sisällä kökkiä.”*

Yhteisötoiminnalla tarkoitetaan perhekuntoutuksessa järjestettyä kaikille asiakkaille avointa toimintaa. Tämä on matalankynnyksen toimintaa ja vapaaehtoista asiakkaille. Yhdessä SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa yhteisötoimintaa on kahvihetki ja kerhotoiminta. (Perehdytyskansio 2019.)

Lastenhoitoapu

Lastenhoitoapu näyttäytyy perhekuntoutuksessa arjessa. Tätä voidaan järjestää perheille suunnitellusti tai tilanteen vaatimalla tavalla. Työskentelyssä huomioidaan perheen tavoitteet ja lasten ikä-taso. Vanhempia ohjataan myös haastavissa kasvatustilanteissa. Esimerkiksi rajojen asettaminen ja niistä kiinni pitäminen ovat yleisiä työskentelyssä. (Perehdytyskansio 2019.) Eräs vanhempi oli erityäin tyytyväinen lastenhoitoapuun ja varsinkin miesohjaajan työskentelyyn: *“...osasi ottaa pojat huomioon”*.

Vanhempien oma-aika

Jos perhetilanne vaatii, järjestetään vanhemmille omaa aikaa. Tämä voi olla esimerkiksi mahdollisuus käydä elokuvissa tai ostoksilla. He voivat käyttää ajan myös lepäämiseen. Tällä välin ohjaajat huolehtivat perheen lapsista. Työskentelyn tavoitteena on voimaannuttaa vanhemmuutta ja parisuhdetta. (Perehdytyskansio 2019.) Kukaan vastaajista ei nostanut toiminnan tärkeyttä esille.

Kotiharjoittelu

“Oma koti on aina oma koti” totesi eräs vanhempi. Vastauksessa näyttäytyi ympäristön vaihtumisen merkitys ja oman kodin tärkeys. Menetelmän hyödyllisyys kyselyssä oli kuusi prosenttia (6%).

Perhekuntoutuksen loppuvaiheessa perhe tekee suunnitellusti kotiharjoitteluja. Harjoittelun tavoitteet laaditaan yhdessä omaohjaajan kanssa. Kotiharjoittelun yleisenä tavoitteena on perhekuntoutusjakson aikana opittujen käyttäytymismallien siirtäminen kotiarkeen. Tuona aikana perhe on edelleen SOS-Lapsikylän asiakas. (Perehdytyskansio 2019.)

Arjentoiminnoissa ohjaaminen

Asiakkaat kuvasivat toiminnon tuoneen kasvatukseen rajoja ja arkeen selkeyttä. Tämä tuki vanhemmuutta. Vastaajista 11 prosenttia piti toimintoa merkityksellisenä heidän perheelleen.

Perhekuntoutuksen asiakkailla on usein haasteita arjen strukturissa. Yksi osa työskentelyä on ohjata vanhempia muun muassa päivärytmin luomisessa. Toiminnan tavoitteena on myös selkiyttää perheen arkea ja ohjata perhettä arjen ennakointiin. (Perehdytyskansio 2019.)

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA HYÖDYNNETTÄVYYS

7.1 Opinnäytetyön eettisyys

Sosiaalialan ammatillinen työ nojautuu keskeisiin eettisiin periaatteisiin ammattietiikan lähtökohtiin, joita ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeuden mukaisuus. Ammattietiikka on keino edistää ihmisen hyvän elämän toteutumista. Osa ammatillisuutta on eettisiin toimintatapoihin vaikuttaminen. (Hallikainen, Ikonen, Järveläinen, Kurki, Louhela, Monto-Puusti, Piironen & Uram 2017, 7.)

Ammattikorkeakouluille on säädetty omat opinnäytetöiden eettiset suositukset (Arene Ry 2018), joita hyödynnettiin tässä opinnäytetyössä. Asiakkaat kohdattiin arvostavasti, inhimillisesti ja sensitiivisesti. Haastattelussa tuli huomioida jokaisen asiakkaan yksilöllisyys ja varoa vastauksiin johdattelua. Heille kerrottiin vaihtoehtoisuudesta ja selvennettiin heille, mitä tämä tarkoittaa. Asiakkaiden tuli olla tietoisia, mihin heidän vastauksiaan käytetään. Heille luvattiin lähettää viesti, josta voi lukea valmiin opinnäytetyön. Kaikki ammattikorkeakouluissa tehdyt opinnäytetyöt tallennetaan kaikille avoimeen Theseus-julkaisuarkistoon (Arene Ry 2018, 9).

Ihmistieteellisen tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa yksityisyyden kunnioittaminen ja tietosuojan säilyttäminen (Arene Ry 2018, 8). Johtuen haastateltavien määrästä (6) ei tuoda ilmi, mistä SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksista haastateltavat oli. Näin suojataan heidän yksityisyytään.

Eettiset periaatteet sisältävät ihmisen oikeuden ilmaista omia tunteitaan kielteisiä kokemuksiaan, luottamuksen ja arvostavan vuorovaikutuksen, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden, ihmisen voimavarojen ja vahvuuksien huomioimisen, jokaisen ainutlaatuisen kokonaisuuden huomioon ottamisen, yhdenvertaisuuden, syrjinnän vastustamisen ja erilaisuuden hyväksymisen (Hallikainen ym. 2017, 7). Kun opinnäytetyötä tehtiin ja asiakkaita haastateltiin, piti ottaa huomioon se, että toinen meistä on SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa ohjaajana, ja toinen meistä oli siellä syventävässä työharjoittelussa. Se, että tietää entuudestaan haastateltavat aiheuttaa ristiriitoja, jotka vaikuttavat tuloksiin. Haastateltava voi jättää sanomatta olennaisia havaintoja kohteliaisuuttaan tai kertoa sitä, mitä olettaa haastateltavan haluavan kuulla. Molemmat tunnettiin osan haastateltavista, mikä osaltaan helpotti molempien osapuolien työskentelyä. Kerrottiin ja painotettiin asiakkaille, että ollaan opiskelijoiden rooleissa. Täsmennettiin, että mitä asiakkaat sanovat, jäävät vain meidän välisiksemme asioiksi, eikä tieto kulkeudu toisille työntekijöille. Tämä auttoi asiakkaita kertomaan rehellisemmin mielipiteitään asioista. Tämä koettiin merkitykselliseksi ja asiakkaista kuuli, että he olivat avoimia puhumaan. Näin ollen saatiin heiltä rehellisempiä ja luotettavampia arvioita asioihin. Koettiin, että asiakkaat uskalsivat kertoa todellisen näkemyksensä.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Mikäli vain osa haastateltavista on haastateltu, mikäli tallenteet eivät kuulu kunnolla, mikäli litteroinnissa käytetään eri sääntöjä alussa ja lopussa, mikäli luokittelu on sattumanvaraista, ei haastatteluaineistoa voida sanoa luotettavaksi. (Hirsjärvi ym. 2010, 185.) Haastatteluissa päätettiin käyttää puhelinta sen sijaan, että mentäisiin toiselle paikkakunnalle. Ajateltiin välimatkojen muodostavan ajallisia haasteita opinnäytetyön aikataulussa. Asiakkaille soitettiin etukäteen, ja sovittiin aika haastattelulle. Yksi haastattelu kesti noin puoli tuntia.

Opinnäytetyöntekijöinä haastateltiin jokainen asiakas yhdessä ja haastattelut tallennettiin toista puhelinta käyttäen. Hirsjärven (2010) tulkinnan mukaan saatua tutkimusaineistoa ei voida pitää luotettavana, sillä osa asiakkaista haastateltiin kasvotusten, osa puhelimesta. Aineiston litterointi sen sijaan noudatti samoja sääntöjä sekä alussa että lopussa. Luokittelu jäseneltiin teoria-aineistoa hyödyntäen.

Kaksi kysymyksistä oli strukturoidumpia. Toisessa asetettiin asiakkaan asemaan ja pohdittiin, kuinka perheterapeutisuus käsitteenä ymmärretään. Se tuntui haastavalta, joten päätettiin muuttaa kysymyksen muotoa. Perheterapeutisuus muutettiin asiakkaalle perheterapiaksi. Näin jälkepäin ajatellen kysymysten kääntäminen oli harhaanjohtavaa, mutta asiakkaiden vastauksista saatiin tärkeää tietoa perheterapeutin työskentelystä. Toinen kysymys koski dialogisuutta, joka rajattiin viiteen alakategoriaan. Tämä oli tietoinen valinta, vaikka ei noudata teemahaastattelun runkoa. Koettiin, että dialogisuus on käsitteenä avettava, jotta asiakas pystyy sen toteutumista arvioimaan. On todettava, että määritellyt viisi teemaa johdattelee vastauksia haluttuun suuntaan eli siihen, miten dialogisuus näyttäytyy perhekuntoutuksessa. Vastausten luotettavuutta on siis syytä kyseenalaistaa. Vaikka asiakkaiden kysymys oli hyvin kriittisesti rajattu, nousi ohjaajien vastauksista samoja teemoja kuin jo luokitellut aiheet. Ohjaajien samankaltaisten vastaukset tuovat varmuutta siitä, että dialogisuuden rajaaminen kyseessä oleviin osiin, oli onnistunut. Ohjaajien vastauksista saadut tulokset lisäävät asiakkaiden vastausten luotettavuutta.

Kysymyksen kuusi eli työskentelymenetelmien hyödyllisyyden arviointi oli johdatteleva. Vaikkakin siihen oli lueteltu kaikki olennaisimmat työskentelymuodot, sai jokainen haastateltava osoittaa näistä kolme eniten hyödyttäneitä. Näistä saatiin kuitenkin merkitykselliset tuotokset: taulukot ja ympyrädiagrammin. Nämä ovat konkreettisia tuloksia niin meille opinnäytetyön tekijöille kuin SOS-Lapsikylän työntekijöille.

Tässä opinnäytetyössä induktiivista analyysia oli haastatteluaineistojen tulkitseminen. Haastattelu-
vastauksista etsittiin johtoideoita, jonka mukaan tehtiin päätelmiä. Toisaalta taustalla oli teoreettisia johtoideoita eli SOS-Lapsikylän viitekehys, joka viittaa abduktiiviseen päättelyyn.

7.3 Hyödynnettävyys ja merkitys

Yleisesti voidaan todeta, että työn merkitys on perheterapeuttisen työotteen näkyvyyden lisääminen ja dialogisuuden ilmentyminen työskentelyissä. Tavoitteena oli tuoda työmenetelmiä näkyville niin ammattilaisille kuin opiskelijoille, sekä kaikille aiheesta kiinnostuneille. Haluttiin selvittää, kuinka dialogisuus ja perheterapeuttisuus toteutuu perheterapeuttisessa perhekuntoutuksessa. Haluttiin haastatteluin ja kyselyin selvittää, kuinka asiakkaat ja ohjaajat näkevät näiden toteutuvan käytännön työskentelyssä. Tavoitteena oli tuoda ohjaajille näkyväksi omantunnon arvo ja painopisteet. Yhteiskunnallisella tasolla tavoitteena oli lisätä perhekuntoutuksen näkyvyyttä, sillä perhekuntoutus on vielä yleisesti melko vieras käsite.

Opinnäytetyöhön kerättiin tietoa menetelmien toimivuudesta asiakkailta ja ohjaajilta, näin SOS-Lapsikylä hyötyi näistä tuloksista. SOS-Lapsikylä sai palautetta omasta toiminnastaan, ja ajatuksia kehittää työskentelyään vieläkin asiakaslähtöisempään suuntaan. Opinnäytetyön tekijöinä opittiin paljon lastensuojelusta, perhekuntoutuksesta ja erilaisten työmenetelmien käytettävyydestä. Saatiin tietoa, mitä kaikkea ammattilaisena tulee ottaa huomioon, jotta asiakkaiden kokonaisvaltainen kohtaaminen ja kuntoutuksen tukeminen onnistuu heidän kohdallaan. Opiskelijoina saatiin arvokasta tietoa asiakkailta kuntoutuksen onnistumisesta.

Haastatteluihin ei valikoitu asiakkaita vaan kaikki, jotka halusivat osallistua, haastateltiin. Haastateltavina oli niin isejä kuin äitejä, yksinhuoltajia ja perheitä. Haastateltavina oli vanhempia, joilla oli lapsia yhdestä kuuteen (1-6). Yhdistävä tekijä haastateltavilla oli ainoastaan perhekuntoutusasiakkuus. Osaan vastauksista otanta vaikuttaa. Esimerkiksi kysymys perheterapeutin pariajan hyödyllisyydestä tai vanhempien ohjaaminen vapaa-aikaan, ei näyttäydä yksinhuoltajalle samalla tavoin kuin parisuhteessa olevalle. Tutkija voi vaikuttaa tuloksiin myös siten, että valikoi tutkimuskysymyksiä tukevia tai vastustavia vastauksia. Tämä on yksi tutkimuksen luotettavuutta heikentävä tekijä.

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

Perhekuntoutukseen ohjautumisen taustalla on erilaisia traumoja ja ylisukupuolisia toimintamalleja, psyyken sairauksia ja päihteiden väärinkäyttöä. Lisäksi on havaittu olevan kiintymyssuhdevauriota, mentalisaatiokyvyn ja vuorovaikutuksen haasteita. Haasteita perheillä on myös arjen hallinnassa ja lasten perushoidon huolehtimisessa. (Perehdytyskansio 2019.)

Toisinaan vanhemmilla on haasteita oivaltaa, miksi heidät on ohjattu perhekuntoutukseen. Heille ei välttämättä aina hahmotu, mitä muutoksia heiltä odotetaan. Tämä ajatus ei näyttäytynyt voimakkaasti opinnäytetyömme tuloksissa. Vanhempien voi olla helpompaa nähdä työskentelyn keskiössä lasten ongelmat kuin omansa. Tavanomaista on myös se, että vanhemmat näkevät kuntoutuksen syyksi jonkin yksittäisen asian tai ongelman, eikä niinkään asioiden yhteyttä toisiinsa. (Hurtig 2010, 242.)

Aiemmissa tutkimuksissa (Kopisto 2015, Vuorenmaa 2018) oli todettu samoja haasteita vanhemmilla vanhemmuudessa kuin tässä opinnäytetyössä tulee ilmi. Kopiston (2015) tutkimuksen mukaan perheet olivat saaneet apua ongelmiinsa SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksesta. Tässä opinnäytetyössä tutkittiin SOS-Lapsikylän perheterapeuttisuuden viitekehystä eli dialogisuutta ja perheterapeuttisuutta.

8.1 Yhteenveto opinnäytetyöstä

Elo–syyskuussa 2019 saatiin työsuunnitelma valmiiksi ja allekirjoitettiin sopimukset SOS-Lapsikylän toimeksiantajan kanssa. Tämän jälkeen alkoi aktiivinen kirjoittaminen opinnäytetyön teoriaosuuteen. Näiden laatimisessa huomattiin, mistä teoriasta on tarpeen etsiä lisää tietoa. Tutustuttiin tarkemmin sekä kvalitatiiviseen että kvantitatiiviseen tutkimusmenetelmään ja aineistojen analyysiin. Opinnäytetyön prosessin aikana pohdittiin, mikä oli tärkeää, ja mihin kysymysten rajauksia haluttiin tehdä. Haastatteluiden ja Webropol-kyselyn laatiminen tehtiin myös syksyn aikana. Kysymyksiä työstettiin aktiivisesti yhdessä toimeksiantajan kanssa. Tutkimuskysymys oli, miten dialogisuus ja perheterapeuttisuus näyttäytyvät SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa?

Opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan todeta, että perheterapeutin ja omaohjaajien rooli on asiakkaille tärkeää perhekuntoutusprosessissa. Asiakkaiden ja ohjaajien vastauksista voidaan todeta, että dialogisuus näyttäytyy työskentelyissä. Ohjaajat nostivat esille asiakkaan tahtisuuden, kuuntelun ja läsnäolon tärkeyden. Dialogisuus on ohjaajien mielestä ennen kaikkea avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Dialogisen työotteen merkitys nousi esille ohjaajien vastauksissa kysyttäessä onnistuneen perhekuntoutuksen edellytyksiä. Dialogiseen työotteeseen kuuluu luottamussuhteen syntyminen ja tasavertaisuus, mitkä ohjaajien vastauksissa mainittiin. Ohjaajien vastauksista ilmeni, että he osasivat hyvin konkretisoida, miten toteuttavat dialogisuutta arjen perhetyöskentelyssä.

Asiakkaat pitivät hyödyllisinä omaohjaajien työskentelyä sekä perheterapeutin yksilö- ja pariakoja. Omaohjaajien työskentely koettiin aktiiviseksi, läsnäolevaksi ja kuuntelevaksi. Tämä työskentelymuoto oli asiakkaille merkittävä tekijä kuntoutusprosessin onnistumisessa. Lisäksi asiakkaat kokivat, että ei ollut hyödyllistä ohjata vanhempia vapaa-ajankäyttöön. Mielenkiintoista on, ettei tässä työskentelymuodossa ole dialogisuus niin näkyvästi läsnä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että aktiivinen, läsnä oleva työskentely on perheiden mieleen.

Tuloksista voidaan todeta, että asiakkaat kokivat perheterapeutin työskentelyn tärkeäksi osaksi heidän kuntoutumistaan. Niistä ilmeni, että perheterapeutisuus ottaa huomioon koko perheen ja vaikuttaa sen sisäisiin systeemeihin. Näin saadaan aikaan prosesseja, joilla tähdätään muutokseen. Perheterapeutti työskenteli perheen kanssa johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti. Perheterapeutin työote nähtiin kuntouttavana. Isosta- Britanniaasta alkunsa saanut systeeminen perhetyömalli näytti toteutuvan SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksessa.

Tulosten perusteella merkitystä on myös arjen toimintojen ohjaamisella. Tämä tulos tukee sitä, että perheen arjen strukturoimisella on merkitystä perheen hyvinvointiin. Haastatteluissa asiakkaat sanoivat, että päivärytmi on tuonut selkeyttä heidän arkeen. Osa asiakkaista koki myös yhteisötoiminnan tärkeäksi. He sanoivat, että oli voimaannuttavaa tavata muita perheitä eikä vain oleskella neljän seinän sisällä.

Asiakkaat saivat antaa haastattelun päätteeksi arvosanan perhekuntoutusjaksostaan. Arvosanojen vaihteluväli oli kuudesta kymmeneen (6–10). SOS-Lapsikylän perhekuntoutus sai asiakkailta kokonaisarvosanaksi kahdeksan ja puoli (8,5). Arvosana on lähes kiitettävä, jolloin lapsikylän on syytä olla tyytyväinen saatuihin tuloksiin.

8.2 Pohdinta opinnäytetyöstä

Haastatteluiden ja tulosten jälkeen pohdittiin, oliko dialogisten menetelmien vaihtoehdot kysymyksessä liian johdatteleva. Termi dialogisuus, voi olla haasteellinen ymmärtää, joten päätettiin jakaa termi osa-alueisiin. Tällä toimenpiteellä haluttiin palvella asiakasta, eikä niinkään johdatella vastauksia. Vaihtoehdoisesti dialogisuuden olisi voinut selventää asiakkaalle haastattelutilanteessa omin sanoin. Uskottiin, että tällöin vastausten laatu olisi ollut heikompi ja analysointi haasteellisempaa. Rajaamalla dialogisuuden oli tahto auttaa asiakasta, eikä aiheuttaa hänelle tietämättömyyden tunnetta ja hämmennystä. Ymmärrettiin, että dialogisuuskäsitteen pilkkomisen myötä, saattoi jäädä pois jokin tärkeä näkökulma.

Pohdittiin, toteutuuko tässä teemahaastattelun määritelmät. Pääsääntöisesti ne toteutuivat, koska meillä oli haastattelurunko, avoimia kysymyksiä eikä niiden järjestys ollut toisistaan riippuvaisia. Haastattelutilanteet olivat rentoja ja läsnäolo välittyi molemmin puolin, vaikka oltiin puhelimen päässä. Haastattelun aikana tehtiin lisäkysymyksiä, joilla saatiin tarkennettua asiakkaan vastausta. Etukäteen sovittiin, että kumpi aloittaa kysymykset ja kuinka edetään. Puhelinhaastattelussa jää

havainnoimatta sanaton viestintä, mikä nimetään yhdeksi tärkeäksi osaksi laadullista tutkimusmenetelmää (Tuomi ym. 2009, 71). Puhelinhaastattelun olisi voinut toteuttaa videopuheluna, jolloin se olisi noudattanut tarkemmin teemahaastattelumenetelmää.

Opinnäytetyön tekijöinä opittiin paljon opinnäytetyön tekemisen eri vaiheista. Prosessi oli pitkä. Se vaati paljon teorian etsimistä, sen sisäistämistä ja yhdistämistä opinnäytetyöhön. Tarvittavaa teoriaa etsittiin kirjastopalvelu Finnasta, Kuopion kaupungin ja Leppävirran kunnan kirjastoista. Lisäksi hyödynnettiin erilaisia nettilähteitä, SOS-Lapsikylän esitteitä ja perehdytyskansiota sekä tehtiin haastatteluja.

Teoriaa sisäistäessä opittiin laadullisen tutkimuksen periaatteita. Syvennettiin tietämystä dialogisuudesta ja perheterapeuttisuudesta. Opinnäytetyötä tehdessä opittiin, kuinka paljon tekemistä on yhtä aikaa. Työ koostuu monesta pienestä palasesta ja näiden yhteensovittaminen ei ollut helppoa. Koko ajan oli muistettava, ettei työ lähde laajenemaan liikaa. Todettiin, että rajaaminen on haasteellista, sillä se jättää aina jotain ulkopuolelle.

On syytä pohtia, jokaisen perheen kohdalla, odottavatko perheet kuntoutukseen tullessaan aktiivista perhetyötä, vai onko heillä tarve harjoitella itsenäisesti uusia toimintamalleja. Jatkossa SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksen työsuunnittelussa on hyvä huomioida omaohjaajan työskentelyajan tärkeys. Jatkossa tutkimusta voisi laajentaa kattamaan koko Suomen SOS-Lapsikylän perhekuntoutusyksiköt, mukaan lukien perheterapeutit. Tällöin otanta olisi kattavampi ja tulokset luotettavampia. Toinen mahdollinen tutkimuslinja voisi perehtyä asiakkaiden perhekuntoutuskokemuksiin syvemmin ja kattavammin.

Opinnäytetyön haastatteluiden jälkeen heräsi ajatus, että SOS-Lapsikylän toiminnan kehittämiseksi on hyödyllistä tehdä kuntoutuksen päättäneille asiakkaille ”kuulumissoitto”, esimerkiksi kolme kuukautta perhekuntoutuksen päättymisen jälkeen. Asiakkailta saa arvokkaita mielipiteitä ja työkaluja toiminnan kehittämiseksi asiakkaita palvelevampaan suuntaan. Tuloksien analysointi oli mielenkiintoista ja todettiin, että saatu materiaali oli erittäin arvokasta. Työskentelyn aikana opittiin enemmän SOS-Lapsikylän toiminnasta, ja he hyötyivät saaduista tuloksista.

Yhteisötoiminnan merkitys sai pohtimaan, tuleeko ohjaajien aktivoida perheitä tutustumaan ympäristöön. Voiko heitä myös ohjata enemmän SOS-Lapsikylän ulkopuoliseen toimintaan? Tulee pohtia, miten ulkopuolinen toiminta tukee asiakkaiden kuntoutumista. Lapset integroituvat paikallisiin kouluihin, mutta vanhemmat jäävät herkästi oleilemaan asuntoihin.

Työ opetti yhteistyötaitoja, joita harjoitettiin tilaajan, työntekijöiden ja asiakkaiden kanssa. Se opetti uudenlaista ajankäytön suunnittelemista, sillä projektia oli mahdoton tehdä lyhyitä hetkiä, vaan se vaati joka kerta syventymistä uudelleen ja uudelleen. Vaikka työmäärä oli suuri, oli prosessi kokonaisuudessaan erittäin antoisa. Opinnäytetyö ei olisi onnistunut ilman asiakkaiden ja ohjaajien panosta - he antoivat tähän tutkimukseen osan itsestään.

- AALTIO, E. & ISOKUORTTI, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamalli - Valtakunnallinen arviointi. Raportti 3/2019. Helsinki: THL
- AALTONEN, J. 2008. Systemisen perheterapiateorian asema perheterapiassa ja perheterapiatutkimuksessa [verkkajulkaisu]. Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos. [Viitattu 2019-06-16.] Saatavissa: <https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/psykologia/perhetutkimuskeskus/koulutus/pt-paivat2008/aaltonen>
- ACKERMAN, C. 2017. What Is Family Therapy+6 Techniques & Interventions. [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2019-08-27.] Saatavissa: <https://positivepsychology.com/family-therapy/>
- ALASUUTARI, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- ARENE RY 2018. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset [verkkajulkaisu]. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. [Viitattu 2019-7-30.] Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?t=1526903222
- BARDY, M. 2009. Hyvinvoinnin ulottuvuudet- perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Julkarissa: AHLSTRÖM, S., KARVONEN, S. & LAMMI-TASKULA, J. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. [Viitattu 2019-12-14.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=39>
- BLAXTER, L., HUGHES, C. & TIGHT, M. 1996. How to research. Buckingham: Open University Press.
- ENSI- JA TURVAKOTIENLIITTO s.a. Vanhemmuus. [Viitattu 2019-11-05.] Saatavissa: <https://ensija-turvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/vanhemmuus/>
- ESKO, M. 1999. Miesnäkökulma perheterapiassa. Teoksessa: AALTONEN, J. & RINNE, R. (toim.) Vuoropuhelua vuosituuhannen vaihtuessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- ESKOLA, J., LÄTTI, J. & VASTAMÄKI, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Julkaisussa: VALLI, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus
- FAGERSTRÖM, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli systeminen käytäntö lastensuojelussa. Työpäpaperi [verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-07-31.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1
- FORSELL, M., KUOPPALA, T. & SÄKKINEN, S. 2019. Tilastoraportti 23/2019. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-07-30.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- GOODMAN, S., MUNRO, E. & TROWLER, I. 2011. Social work reclaimed. Englanti: Jessica Kingsley Publisher
- HALLIKAINEN, T., IKONEN, E., JÄRVELÄINEN, M., KURKI, A., LOUHELA, M., MONTO-PUUSTI, K., PIIRONEN, R. & URAM, M. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. [verkkajulkaisu]. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. [Viitattu 2019-08-04.] Saatavissa: https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf
- HIRSJÄRVI, S. & HURME, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- HERMANSON, E. 2019. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Duodecim. [Viitattu 2019-11-05.] Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302
- HURTIG, J. 2010. Lasten suojelua ja perheen kuntoutusta- lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Teoksessa: TÖRRÖNEN, M. & PÄRNÄ, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy.

- HÄRKÄPÄÄ, K., JÄRVIKOSKI, A. & SALMINEN A-L. 2016. Teoriat, viitekehykset ja mallit kuntoutusta ohjaamassa. Teoksessa: AUTTI-RÄMÖ, I., SALMINEN, A-L., RAJAVAARA, M. & YLINEN, A. (toim.) Kuntoutuminen. Tallinna: Kustannus Oy Duodecim.
- JÄRVIKOSKI, A., LEHTORANTA, P., LINNAKANGAS, R. & SUIKKANEN, A. 2010. Perhekuntoutus puntarissa. Kelan psykiatrisen perhekuntoutuksen kehittämishankkeen arviointi. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- KAINULAINEN, P., PALDANIUS, K. & NISKANEN, T. 2019. Tutkimuksellinen kehittäminen. Savonia ammattikorkeakoulu. Moodle-materiaali.
- KELA 2017. Lapsiperheet. Eri perhemuodot [verkkajulkaisu]. Kansaneläkelaitos. [Viitattu 2019-06-17.] Saatavissa: <https://www.kela.fi/eri-perhemuodot>
- KOPISTO, N. 2015. Vanhempien kokemuksia SOS-Lapsikylän perhekuntoutuksesta. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö. [Viitattu 2019-11-21.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99583/Kopisto_Noora.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- KVALE, S. 1996. InterViews. An introduction to qualitative research interviewing. Lontoo: Sage.
- KYNGÄS, H., ELO, S., PÖLKKI, T., KÄÄRIÄINEN, M. & KANSTE, O. 2010. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. [Viitattu 2019-11-18.] Saatavissa: https://www.researchgate.net/profile/Tarja_Poelkki/publication/261723764_Sisallönanalyysi_suomalaisessa_hoitotieteellisessä_tutkimuksessa/links/551b0ad80cf2fdce84384f32.pdf
- LAHTINEN, P., MÄNNISTÖ, L. & RAIVIO, M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpaperi [verkkajulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2019-07-31.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/URN_ISBN_978-952-302-827-2.pdf?sequence=1
- LAITILA, A. 1999. Perheterapiatutkimuksen näkökulmia merkityksen muutokseen systeemissä hoitoprosessissa. Teoksessa: AALTONEN, J. & RINNE, R. (toim.) Vuoropuhelua vuosituhannen vaihtuessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- LAINE, S., HEINO, L. & PÄRNÄ, K. 2010. Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt. Teoksessa: TÖRRÖNEN, M. & PÄRNÄ, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy.
- LAKI LASTENSUOJELUSTA. L 2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-08.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30-2>
- LAKI LASTENSUOJELUSTA. L 2010/88. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-07.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30-2>
- LAKI LASTENSUOJELUSTA. L 2014/1302. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-08.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30-2>
- LAKI SOSIAALIHUOLLOSTA. L 2014/1301. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-07.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446074720>
- LAMMI-TASKULA, J. & SALMI, M. 2009. Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen pikkulapsiperheessä. Julkarissa: AHLSTRÖM, S., KARVONEN, S. & LAMMI-TASKULA, J. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. [Viitattu 2019-12-14.] Saatavissa:
- MARTTUNEN, M. 2005. Riittävän hyvä vanhemmuus. Kansanterveyslaitoksen tiedotuslehti [verkkolehti] 9, 5. [Viitattu 2019-12-14.] Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102059/9kansanterveys2005.pdf?seq>
- MAYO CLINIC 2017. Family therapy. [Viitattu 2019-11-25.] Saatavissa: <https://www.mayoclinic.org/tests-procedures/family-therapy/about/pac-20385237>

- MIELENTERVEYSTALO s.a. Vanhemmuuteen vaikuttavat tekijät. [Viitattu 2019-11-05.] Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ja_vanhemmuus/vanhempien_merkitys/Pages/vanhemmuuteen_vaikuttavat_tekijat.aspx
- MIKKONEN, I. & SAARINEN, A. 2018. Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Tietosanoma.
- MILLER, H. & TÖRRÖNEN, M. 2010. Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa: TÖRRÖNEN, M. & PÄRNÄ, K. (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: Bookwell Oy.
- MÄKELÄ, J. 2019. Yhteisöllinen kasvatus-kukaan ei selviä vanhemmuudesta yksin. Julkarissa: HAKULINEN, T., LAAJASALO, T., MÄKELÄ, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- MÄKINEN, P. RAATIKAINEN, E., RAHIKKA, A. & SAARNIO, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro.
- MÖNKKÖNEN, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- PELASTAKAA LAPSET RY 2019. Perhekuntoutus [Verkkójulkaisu.] [Viitattu 2019-12-15.] Saatavissa: <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/perhekuntoutus-ja-kotiin-tehtava-perhekuntoutus/>
- PEREHDYTYSKANSIO 2019. Kuopion SOS-Lapsikylän uusien työntekijöiden perehdyttäminen. Sijainti: Kuopio: Perhekuntoutuksen Santra [intranet]. Uusi työntekijä. Perehdyttäminen.
- PIHA, J. 1999. Lapsikeskeinen perheterapia. Teoksessa: AALTONEN, J. & RINNE, R. (toim.) Vuoropuhelua vuosituuhannen vaihtuessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- PYHÄJOKI, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa: REIJONEN, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- RISSANEN, P. 2017. Kuntoutussuunnitelma. [Viitattu 2019-08-04.] Saatavissa: <https://kuntoutusportti.fi/kuntoutus/kuntoutussuunnitelma/>
- RUBIN, H.J. & RUBIN, I.S. 1995. Qualitative interviewing. The art of hearing data. Thousand Oaks: Sage.
- RYTKÖNEN, L. & RÖNKKÖ, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro.
- SOS CHILDREN ´S VILLAGES INTERNATIONAL a, s.a. Family care for every child. [Viitattu 2019-11-26.] Saatavissa: <https://www.sos-childrensvillages.org/our-work/quality-care/alternative-care/family-care-for-every-child>
- SOS CHILDREN ´S VILLAGES INTERNATIONAL b, s.a. Types of alternative care supported by SOS Children's Villages. [Viitattu 2019-11-26.] Saatavissa: <https://www.sos-childrensvillages.org/our-work/quality-care/alternative-care/types-of-alternative-care->
- SOS CHILDREN ´S VILLAGES INTERNATIONAL c, s.a. Strengthen families. [Viitattu 2019-11-26.] Saatavissa: <https://www.sos-childrensvillages.org/our-work/quality-care/strengthen-families>
- SOS-LAPSIKYLÄ a, s.a. SOS-lapsikylätyö maailmalla. [Viitattu 2019-7-30.] Saatavissa: <https://www.sos-lapsikyla.fi/tyomme-maailmalla/>
- SOS-LAPSIKYLÄ b, s.a. Lastensuojelupalvelut. [Viitattu 2019-7-30.] Saatavissa: <https://www.sos-lapsikyla.fi/lastensuojelupalvelut/>
- SOS-LAPSIKYLÄ c, s.a. Perhekuntoutus [Viitattu 2019-11-04.] Saatavissa: <https://www.sos-lapsikyla.fi/perhekuntoutus/>
- SOS-LAPSIKYLÄ d, s.a. Moniammatillisesti tuettu perhehoito. [Viitattu 2019-11-26.] Saatavissa: <https://www.sos-lapsikyla.fi/palvelut/lastensuojelupalvelut/moniammatillisesti-tuettu-perhehoito/>
- SUOMEN MIELENTERVEYSSEURA s.a. Myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen. [Viitattu 2019-11-07.] Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/kehittämistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/myönteisen-vuorovaikutuksen>

- TERVEYDEN JA HYVINVOINNINLAITOS 2016. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. [Viitattu 2019-11-07.] Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla
- TERVEYDEN JA HYVINVOINNINLAITOS 2018. Perhekuntoutus. [Viitattu 2019-07-24.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>
- TERVEYDEN JA HYVINVOINNINLAITOS 2019a. Systemisen lastensuojelun levittäminen ja juurruttaminen SyTy!. [Viitattu 2019-11-25.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/systemisen-lastensuojelun-levittaminen-ja-juurruttaminen-syty->
- TERVEYDEN JA HYVINVOINNINLAITOS 2019b. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen. [Viitattu 2019-08-04.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>
- TIETEEN TERMIPANKKI s.a. Hierarkia. [Viitattu 2019-11-29.] Saatavissa: <http://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Kielitiede:hierarkia>
- TILASTOKESKUS 2019. Tietoa tilastoista. Käsitteet. Perhe. [Viitattu 2019-06-17.] Saatavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html#tab1>
- TUOMI, J. & SARAJÄRVI, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- VILÉN, M., SEPPÄNEN, P., TAPIO, N. & TOIVANEN, R. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä – menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja. Helsinki.
- VOUTILAINEN, E. 2019. 27.11.2019. SOS-Lapsikylän ohjaaja, sosionomi. [Haastattelu.] Kuopio: SOS-Lapsikylä.
- VUORENMAA, M. 2018. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. [Viitattu 2019-11-21.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138082/Pienten%20lasten%20ja%20heidän%20perheidensä%20hyvinvointi%202018final.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- VUORI, M. 2016. Perhe- ja pariterapiat. Teoksessa: AUTTI-RÄMÖ, I., SALMINEN, A-L., RAJAVAARA, M. & YLINEN, A. (toim.) Kuntoutuminen. Tallinna: Kustannus Oy Duodecim.
- WEBROPOL s.a. Webropol loputtomasti mahdollisuuksia tarjoava tutkimustyökalu. [Viitattu 2019-11-21.] Saatavissa: <https://webropol.fi/kayttotarkoitukset/>
- YLEISSOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA 1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. [Viitattu 2019-11-05.] Saatavissa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2

LIITE 1

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN LIITTYVÄÄN HAASTATTELUUN

Olemme Heidi Smolander ja Sari Suvenkari Savonia Ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Tämä haastattelu on osa tutkimusta, jonka teemme SOS-Lapsikylän perhekuntoutukselle. Tutkimuksen keskiössä on terapeuttisuuden ja dialogisuuden näkyminen perhekuntoutustyössä.

Opiskelijoina ja opinnäytetyön tekijöinä meitä sitoo vaitiolovelvollisuus, mikä on säädetty laissa. Vastaukset tallennetaan ainoastaan opinnäytetyön tarkoitukseen. Opinnäytetyön valmistuttua, viimeistään 31.1.2020 mennessä, ne tuhotaan välittömästi asianmukaisesti.

*****

Tällä lomakkeella annan luvan käyttää haastattelumateriaalia opinnäytetyö tarkoitukseen. Kertomaani voidaan käyttää myös suorina lainauksina niin, ettei minua voida tunnistaa tekstistä. Tutkimus julkaistaan opinnäytetyön muodossa ja se on valmistuttuaan luettavissa Theseuksesta.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2

Miten terapeuttisuus ja dialogisuus näyttäytyvät perhekuntoutuksessa?

1. Milloin olette kotiutuneet kuntoutusjaksolta?
  2. Kuinka pitkä kuntoutusjaksonne oli?
  3. Mitä tavoitteita perheellenne asetettiin perhekuntoutuksen alussa?
  4. Miten perhekuntoutus mielestänne vaikutti perheenne tilanteeseen?
  5. Mikä kuntoutuksessa ei palvellut teidän perheenne tarpeitanne?
  6. Mitkä työskentelymenetelmät/kohtaamiset olivat hyödyksi perheellenne? Valitkaa kolme. Ja miksi?
    - keskustelut ohjaajien kanssa pari- ja yksilöaika
    - perheterapeutin pari- ja yksilöaika -
    - työskentely yksikön palveluvastaavan kanssa
    - omaohjaaja työskentely
    - arjen toiminnoissa ohjaaminen
    - lastenhoitoapu
    - vanhempien ohjaaminen vapaa-ajan käyttöön
    - kotiharjoittelut
    - yhteisötoiminta
  7. Miten dialogisuuden osa-alueet näkyivät työskentelyssä kuntoutuksen aikana? Miten ja missä yhteydessä?
    - Vapaus ilmaista itseään
    - Empaattinen kuunteleminen
    - Keskinäinen luottamus
    - Kunnioittaminen
    - Kohtaaminen vertaisena
  8. Millaisin keinoin perheterapeutti vaikutti kuntoutumiseen?
    - Miten koitte perheterapeutin työskentelyn?
- Miten nyt arvioisitte perhekuntoutuksen hyötyä perheellenne asteikolla 4-10?

LIITE 3

1. Mikä on työtehtävänne?
2. Kuinka kauan olette toimineet tehtävässänne?
3. Millaisin perustein olette havainneet perheiden ohjautuneen perhekuntoutukseen?
4. Mitkä mielestänne ovat edellytykset onnistuneelle perhekuntoutukselle?
5. Milloin mielestänne perhekuntoutuksen voidaan katsoa onnistuneen?
6. Miten ymmärrätte dialogisuuden? Miten se näkyy työssänne? Kuvailkaa esimerkein.
7. Miten hyödynnätte asiakastyössänne dialogisia menetelmiä? Kuvailkaa esimerkein.
8. Miten perheterapeuttinen työote näkyy työskentelyssänne? Kuvailkaa esimerkein.